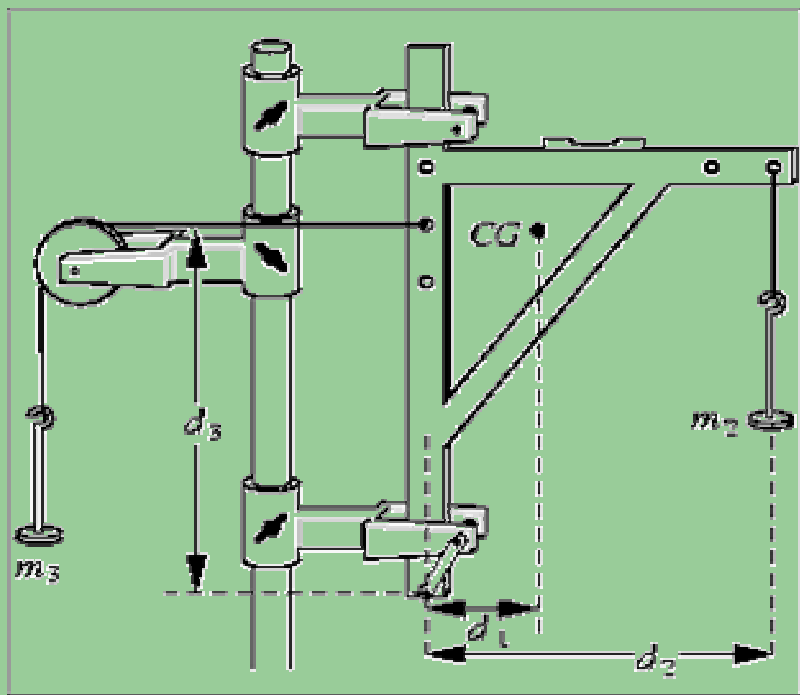

MEHANIKA

Osnovni pojmi,
principi in metode
mehanike togega in
trdnega telesa

Mehanika je naravoslovna veda, ki se ukvarja s preučevanjem **gibanj** in **gibalnih stanj** teles, nastalih zaradi delovanja zunanjih vzrokov - **sil**.

Glede na **gibalno stanje** delimo mehaniko na:

- **STATIKO** in
- **KINETIKO**.

STATIKA raziskuje pogoje **mirovanja** in **ravnotežja** teles pod vplivom sil.

KINETIKA raziskuje in opisuje pogoje **gibanja** teles.

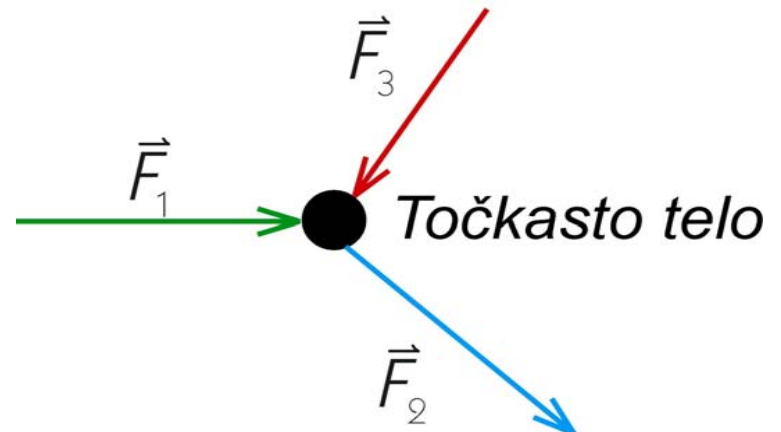
Glede na *razsežnosti* in *agregatna stanja* teles delimo mehaniko na:

- *mehaniko točkastega telesa*
- *mehaniko sistema točkastih teles*
- *mehaniko togega telesa*
- *mehaniko trdnega telesa*
- *mehaniko tekočin.*

Točkasto telo

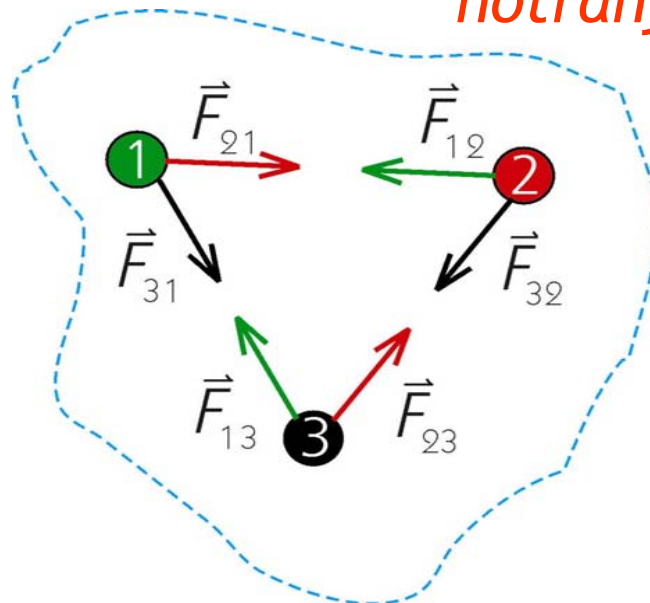
Točkasto telo je model telesa, s katerim proučujemo gibanje vsega telesa s predpostavko, da je v njem združena vsa snov, ne glede na obliko telesa.

Zaradi razsežnosti (dimenzij) točkastega telesa lahko predpostavimo, da nanj delujejo samo **zunanje sile**.

Sistem točkastih teles

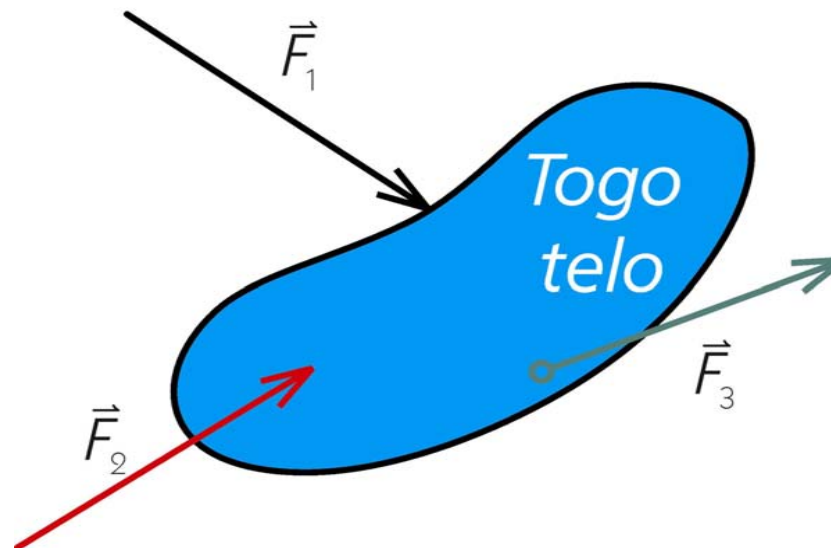
Sistem točkastih teles je množica več točkastih teles, med katerimi poleg zunanjih delujejo tudi *notranje sile*.

Sistem točkastih teles

Togo telo

Togo telo je model telesa, ki pod vplivom sil ne spremeni svoje oblike (se ne deformira).

Definicija sil in njihova delitev

*V mehaniki definiramo s silo vsak **vzrok**, ki skuša **spremeniti gibalno stanje** nekega telesa.*

*Silo definiramo tudi kot **vpliv** nekega telesa na drugo, opazovano telo.*

Zelo pogosta delitev sil v mehaniki je naslednja:

- ***aktivne in pasivne sile***
- ***zunanje in notranje sile***
- ***volumske in površinske sile.***

Aktivne in pasivne sile

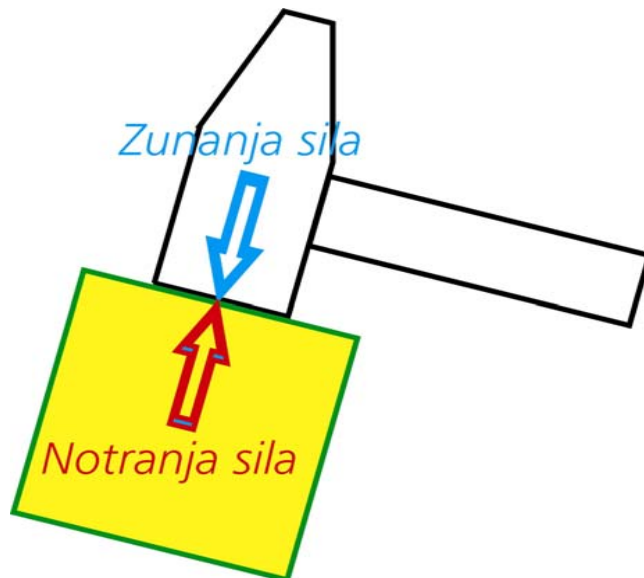
Aktivne sile so sile, ki skušajo telo spraviti v gibanje.
Mednje uvrščamo *silo teže*, *različne vlečne sile*, *pritisk*
vetra...

Pasivne sile so sile, ki nasprotujejo gibanju telesa.
Mednje uvrščamo različne *upore* (*upor zraka*, *upor trenja*,
upor podpor ...).

Zunanje in notranje sile

Zunanje sile so sile, ki delujejo na neko telo *od zunaj*.

Notranje sile so sile, s katerimi se neko telo *upira delovanju zunanjih sil*.

Volumske in površinske sile

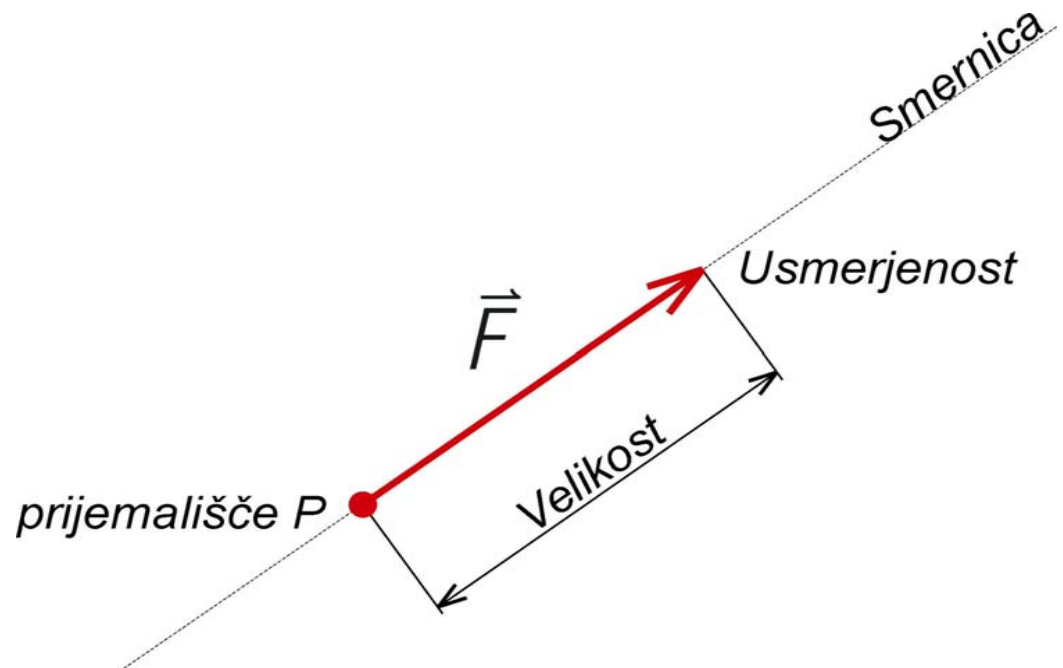
*Sile, porazdeljene po vsej prostornini telesa, imenujemo
volumske ali prostorninske sile.*

*Sile, porazdeljene po površini telesa, imenujemo
površinske sile.*

Geometrijska podoba sile

Sila je *vektorska količina*, zato je enolično določena z naslednjimi parametri:

- *velikostjo (jakostjo)*
- *smerjo*
- *usmerjenostjo*
- *prijemališčem.*

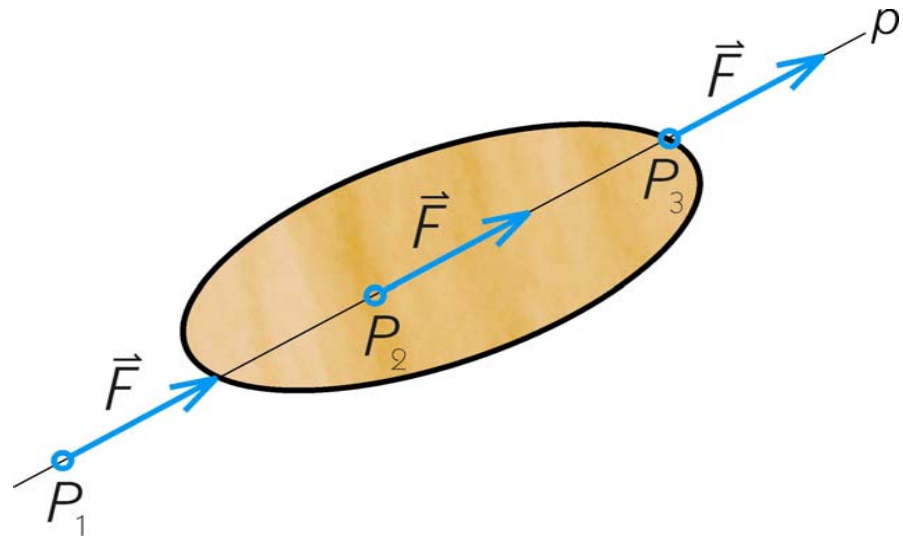
Osnovni principi in zakoni mehanike

Mehanika je zgrajena na svojih principih (aksiomih) in zakonih, ki jih v naravi ugotovimo s *pravilnim* in *temeljitim opazovanjem* ter s *pravilnimi zaključki*.

Statika togega telesa je zgrajena na treh osnovnih aksiomih: *aksiom o prenosnosti sile*, *aksiom o ravnotežnem paru sil* in *aksiom o paralelogramu sil*.

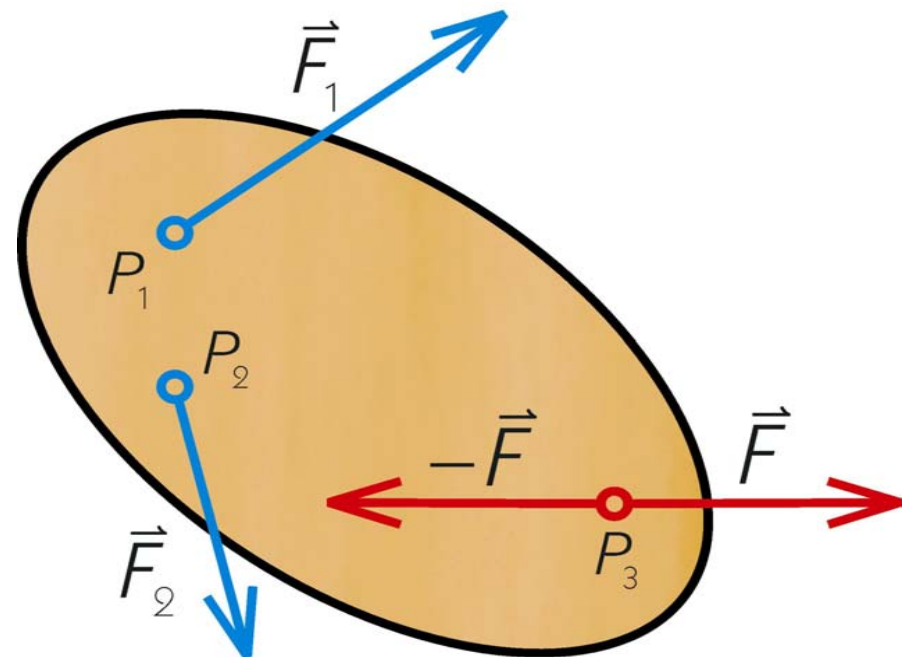
Aksiom o prenosnosti sile

Statičen vpliv sile F na tego telo ostane nespremenjen, če njeno prijemališče P prenesemo v katerokoli točko $P_1, P_2, \dots$ premice smernice p vektorja F .

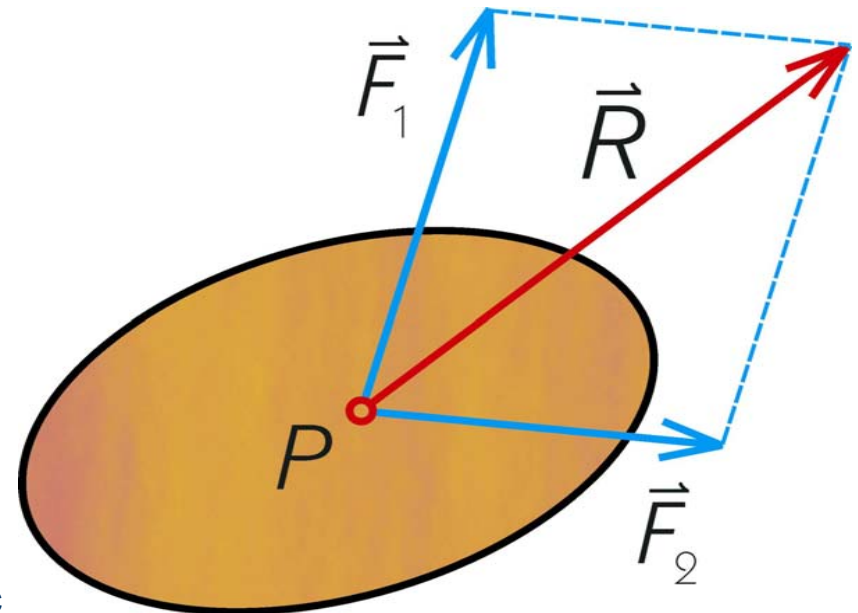
Aksiom o ravnotežnem paru sil

Na totem telesu se statično stanje ne spremeni, če nanj dodamo ali odvzamemo poljubni ravnotežni par sil.

Aksiom o paralelogramu sil

Statičen vpliv dveh sil s skupnim prijemališčem na togo telo je isti, kot če ju nadomestimo z eno samo silo, njuno rezultanto.

Newtonovi zakoni

1. Newtonov zakon

Telo miruje ali se giblje premo enakomerno, če nanj ne deluje nobena sila oziroma če je rezultanta naj delujočih sil nična.

$$v = 0 \quad \text{oz.} \quad |\vec{v}| = \text{const.} \quad \Leftrightarrow \quad \sum_{i=1}^n \vec{F}_i = \vec{0}$$

2. Newtonov zakon

Pospešek je sorazmeren s silo in ima smer sile.

$$\vec{F} = m \cdot \vec{a}$$

3. Newtonov zakon

Če deluje prvo telo na drugo telo s silo, deluje drugo telo na prvo z nasprotno enako silo.

$$\vec{F}_{21} = -\vec{F}_{12}$$

Interpretacija Newtonovih zakonov

NEWTONOVI ZAKONI GIBANJA

Leta 1687 je angleški matematik Isaac Newton (1642–1725) postavil tri zakone, ki opisujejo gibanje predmetov pod vplivom sil.

PRVI NEWTONOV ZAKON

Gibanje predmeta se ne bo spremenilo, razen če nanj deluje sila.

DRUGI NEWTONOV ZAKON

Sprememba gibanja telesa je odvisna od sile, ki deluje na telo, in od mase telesa.

TRETJI NEWTONOV ZAKON

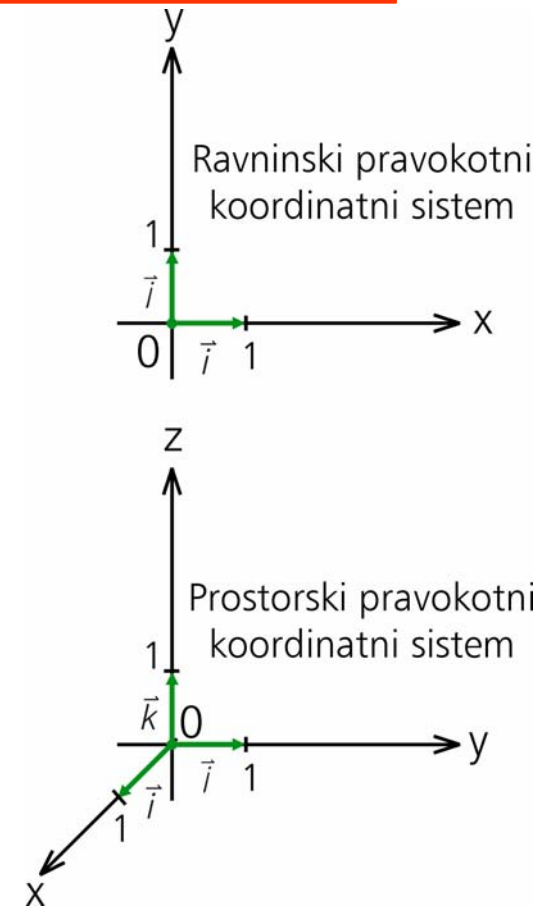
Za vsako silo obstaja enaka sila, ki deluje v nasprotni smeri.

Statika togega telesa

1. Sile in momenti v ravnini in prostoru
2. Statično določeni podprti nosilci

1.1 Predstavitev sile z vektorjem v ravnini in v prostoru

Za nazorno predstavitev sil v nekem prostoru uporabimo *pravokotni koordinatni sistem*, v katerem lahko vsako silo enolično razstavimo na *pravokotne komponente*.

1.1.1 Sila v ravnini

Silo F v ravnini p.k.s.
razstavimo na dve pravokotni
komponenti F_x in F_y .

$$\vec{F} = \vec{F}_x + \vec{F}_y = F_x \cdot \vec{i} + F_y \cdot \vec{j} = (F_x, F_y)$$

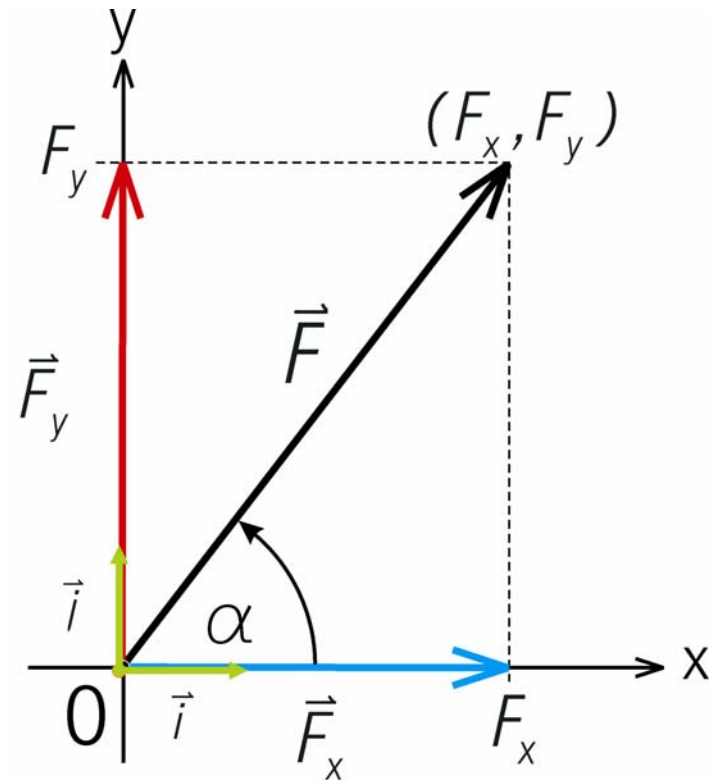
$$F_x = F \cdot \cos \alpha$$

$$F_y = F \cdot \sin \alpha$$

$$F = \sqrt{F_x^2 + F_y^2}$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \left| \frac{F_y}{F_x} \right|$$

Davorin Babič

1.1.2 Sila v prostoru

Silo $\vec{F}$ v prostoru p.k.s.
razstavimo na tri med seboj
paroma pravokotne
komponente $\vec{F}_x, \vec{F}_y$ in $\vec{F}_z$.

$$\vec{F} = \vec{F}_x + \vec{F}_y + \vec{F}_z = F_x \cdot \vec{i} + F_y \cdot \vec{j} + F_z \cdot \vec{k} = \\ = (F_x, F_y, F_z)$$

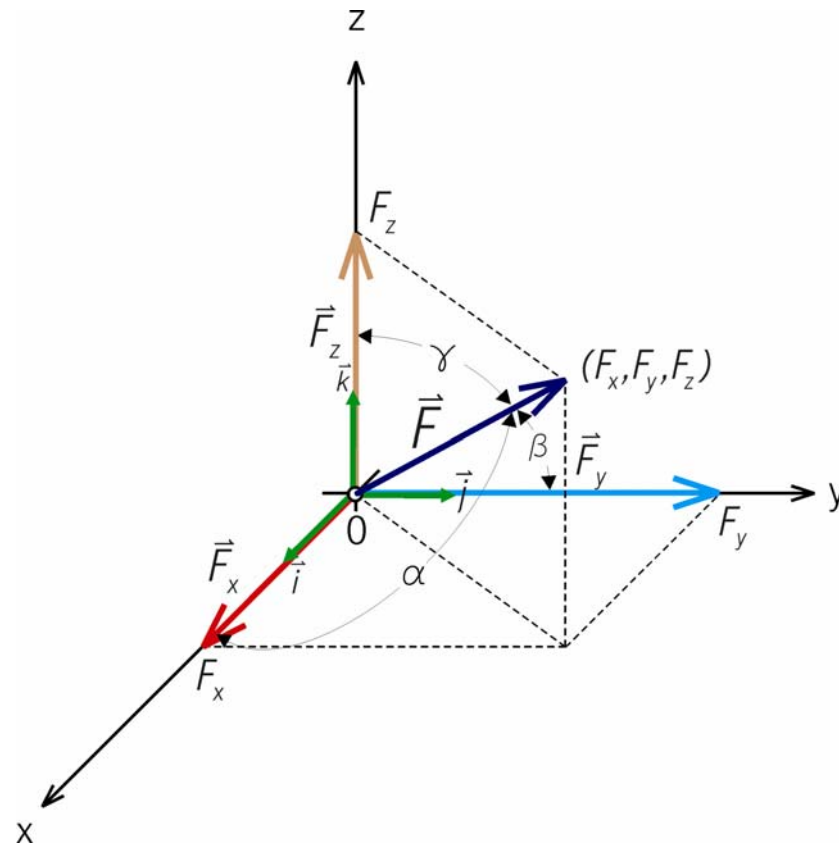
$$F_x = F \cdot \cos \alpha$$

$$F_y = F \cdot \cos \beta$$

$$F_z = F \cdot \cos \gamma$$

$$F = \sqrt{F_x^2 + F_y^2 + F_z^2}$$

Davorin Babič

1.1.3 Osnovne vektorske operacije s silami

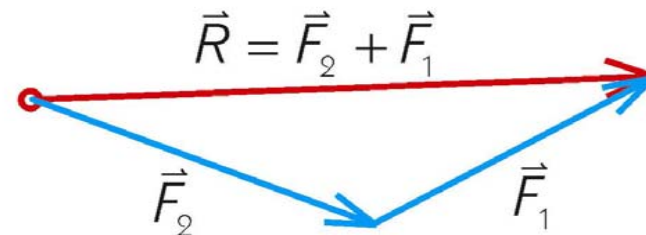
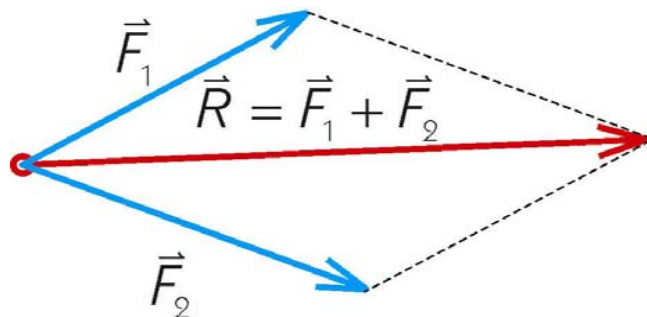
Ker so sile vektorske količine, veljajo zanje pravila vektorskega računa. Vektorske operacije lahko izvajamo *geometrijsko* ali pa *analitično*.

Za statiko togega telesa so uporabne naslednje vektorske operacije:

- *seštevanje*
- *odštevanje*
- *množenje s skalarjem.*

1.1.4 Seštevanje, odštevanje in množenje s skalarjem

Seštevanje in odštevanje sil geometrijsko izvajamo po *paralelogramskem* ali *trikotniškem pravilu*:

Analitično izvajamo seštevanje, odštevanje in množenje sil s skalarjem po *komponentah*:

$$\vec{F}_1 \pm \vec{F}_2 = (F_{x1}, F_{y1}) \pm (F_{x2}, F_{y2}) = (F_{x1} \pm F_{x2}, F_{y1} \pm F_{y2})$$

$$k \cdot \vec{F} = k \cdot (F_x, F_y) = (kF_x, kF_y)$$

Davorin Babič

1.2 Sistem sil v ravnini

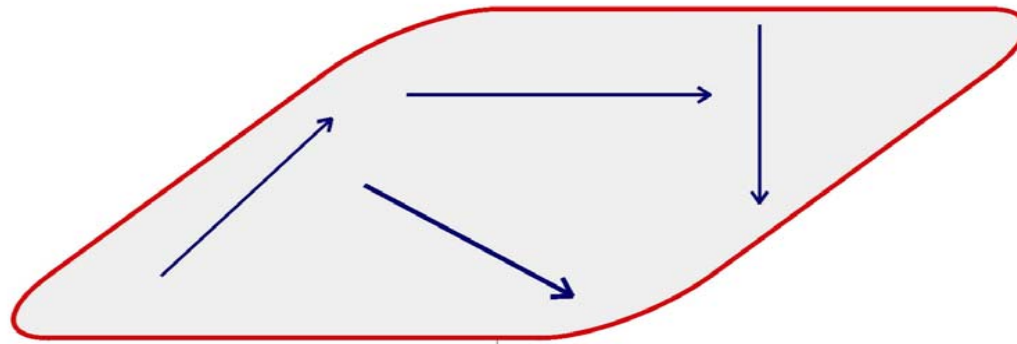
Sistem sil imenujemo množico **več sil**, ki istočasno delujejo na neko telo.

V ravnini **splošni sistem sil** delimo na:

- **komplanarno-centralni sistem sil**
- **komplanarno-vzporedni sistem sil**
- **kolinearni sistem sil.**

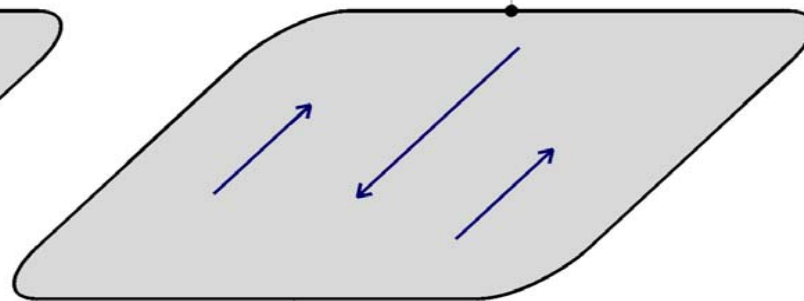
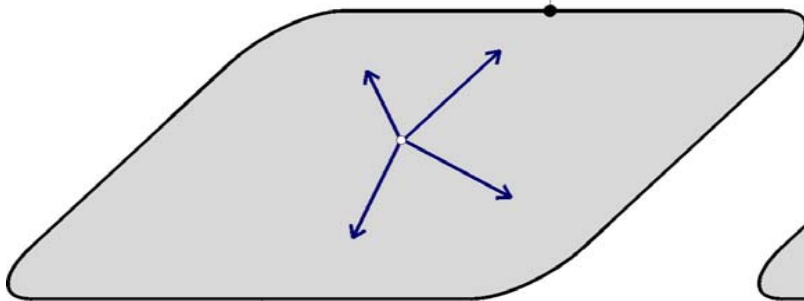
SPLOŠNI RAVNINSKI SISTEM SIL

Komplanarni sistem sil

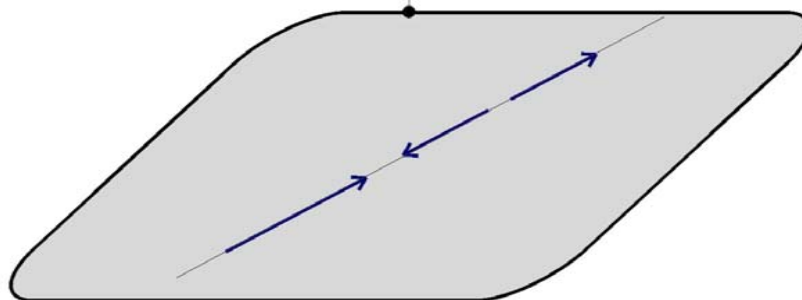

Komplanarno-centralni sistem sil

Komplanarno-vzporedni sistem sil

Kolinearni sistem sil

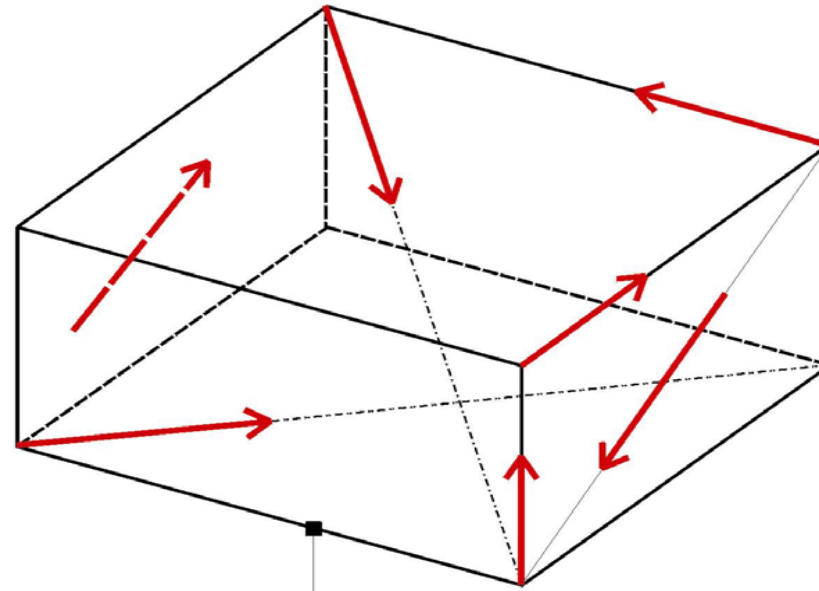

1.3 Sistem sil v prostoru

V prostoru *splošni sistem sil* delimo na:

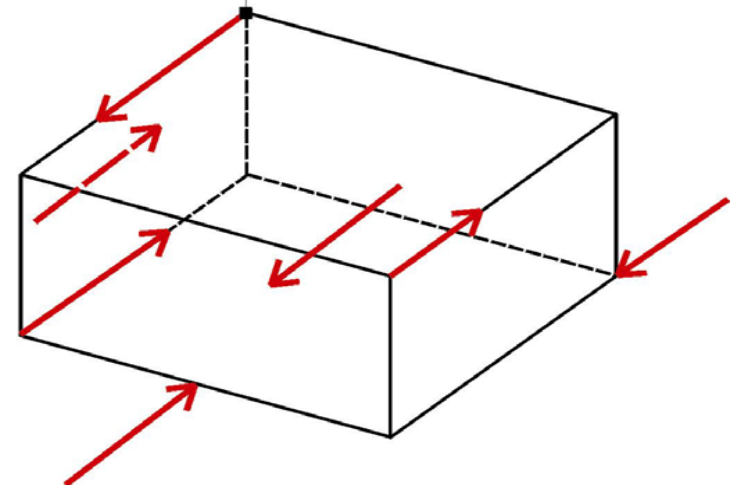
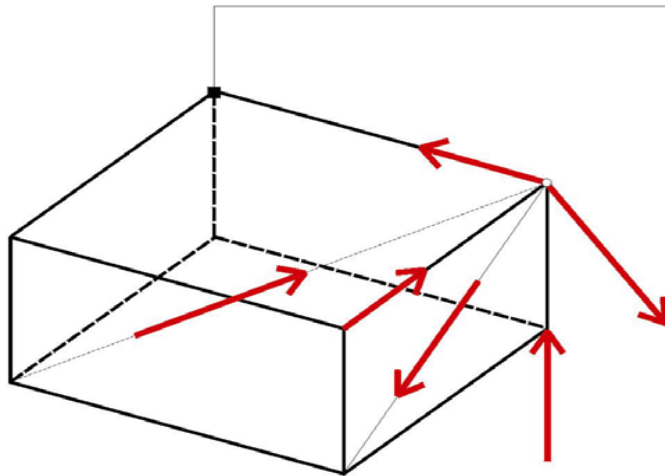
- *prostorski-centralni sistem sil*
- *prostorski-vzporedni sistem sil.*

SPLOŠNI PROSTORSKI SISTEM SIL

Prostorski - centralni sistem sil

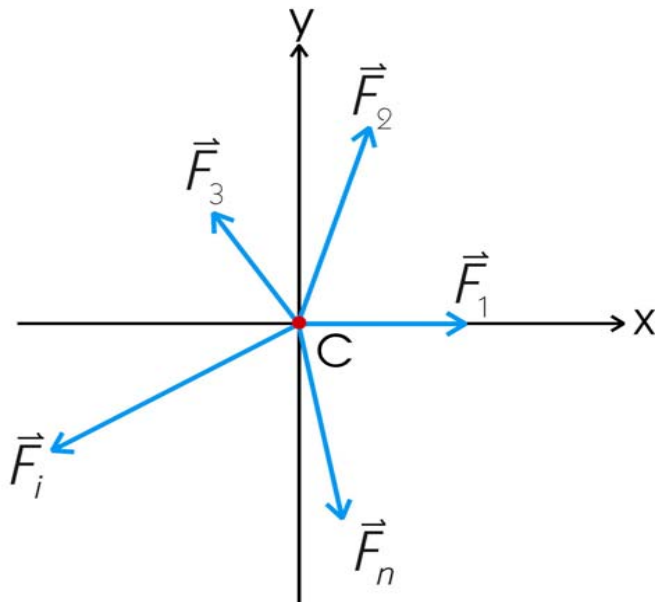
Prostorski - vzporedni sistem sil

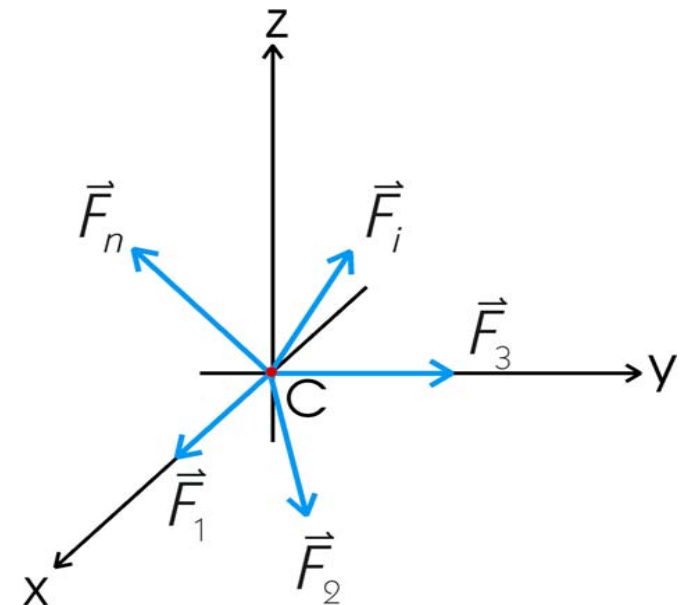
1.4 Centralni sistem sil

Je sistem sil, v katerem se **sile oziroma njihove smernice sekajo v isti točki (C)**. Pravimo mu tudi **sistem sil s skupnim prijemaščem**.

Ravninski centralni sistem sil

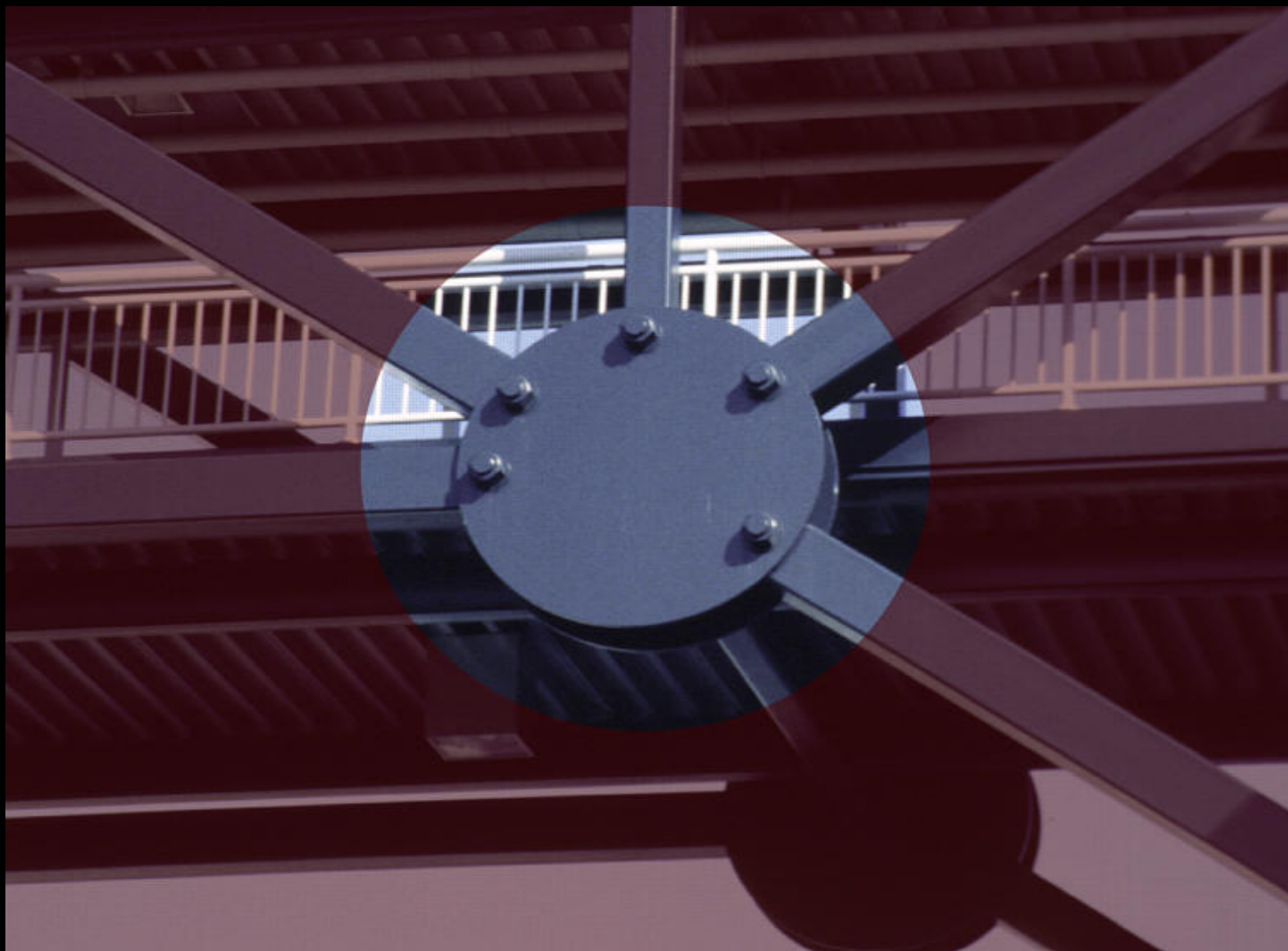
Prostorski centralni sistem sil

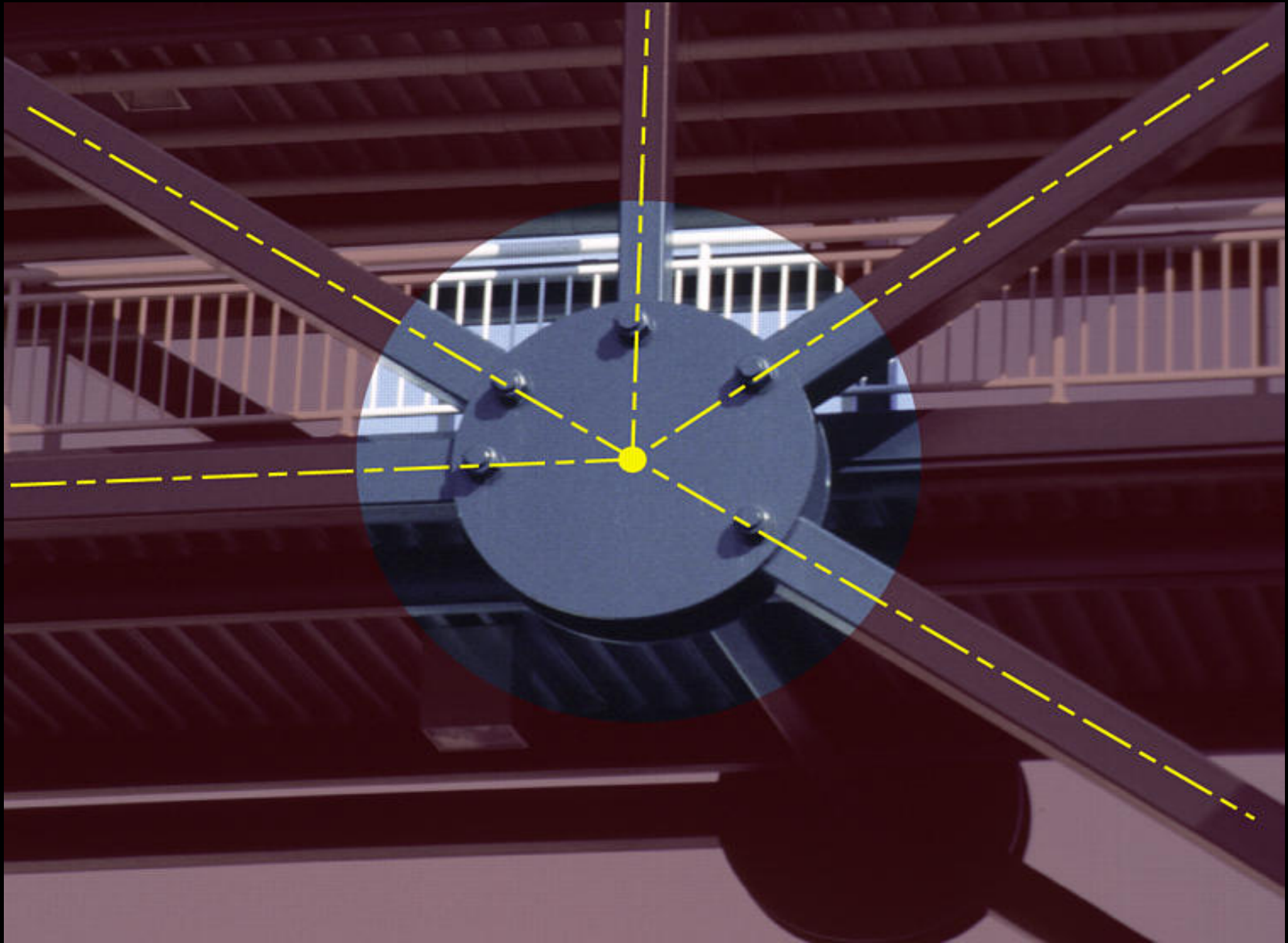

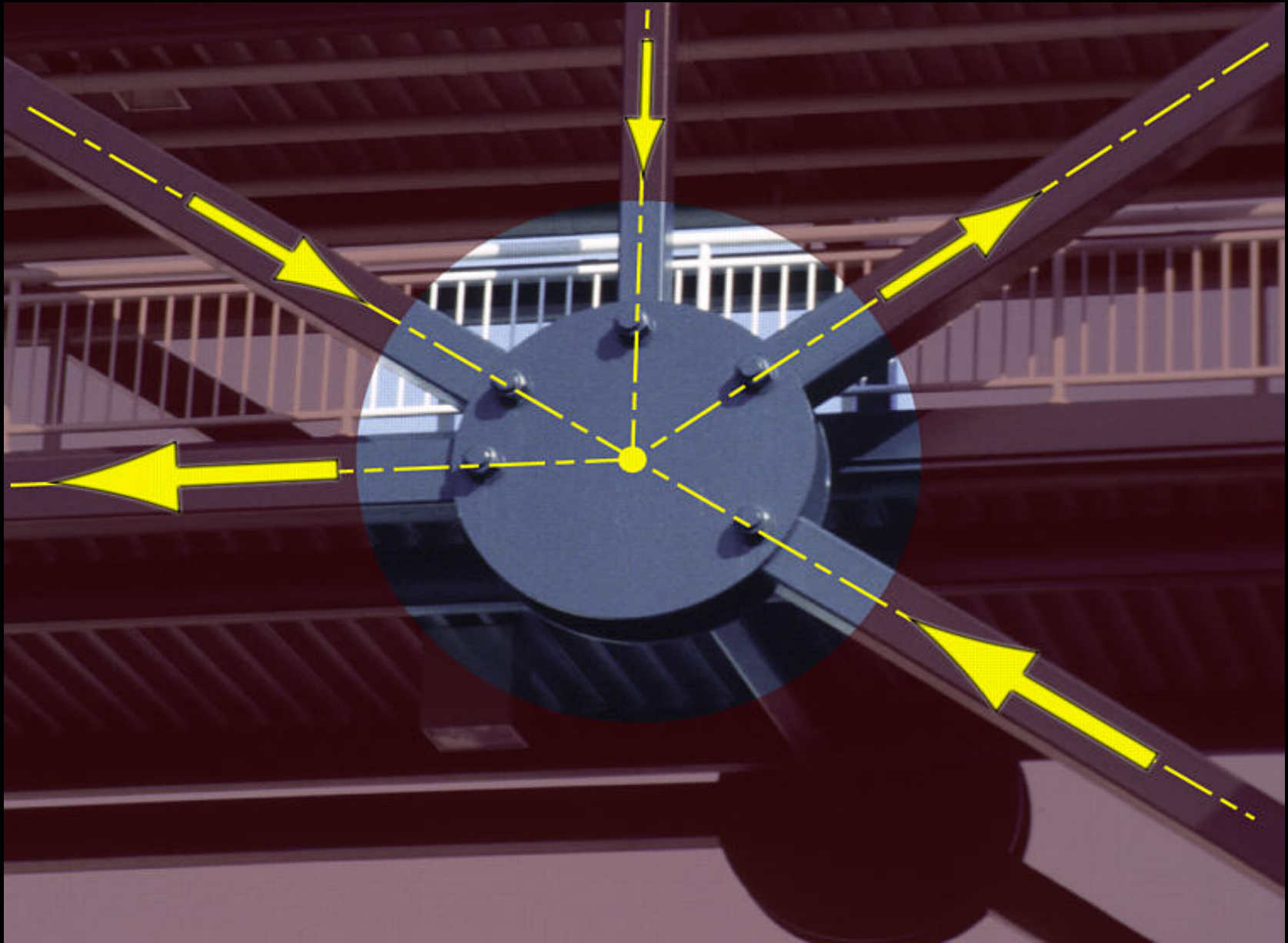
1.4.1 Praktični primer centralnega sistema sil

1.4.2 Rezultanta centralnega sistema sil

Rezultanta je sila, ki popolnoma nadomesti določen sistem sil na togo telo.

Rezultanto centralnega sistema sil določamo :

- **geometrijsko** (s pomočjo **poligona sil**)
- **analitično** (s pomočjo **projekcijskih enačb**).

Sliko obremenitve togega telesa s silami imenujemo **legopis sil**. V njem so sile narisane samo po **legi** in **smeri** v merilu dolžin (**m_L**).

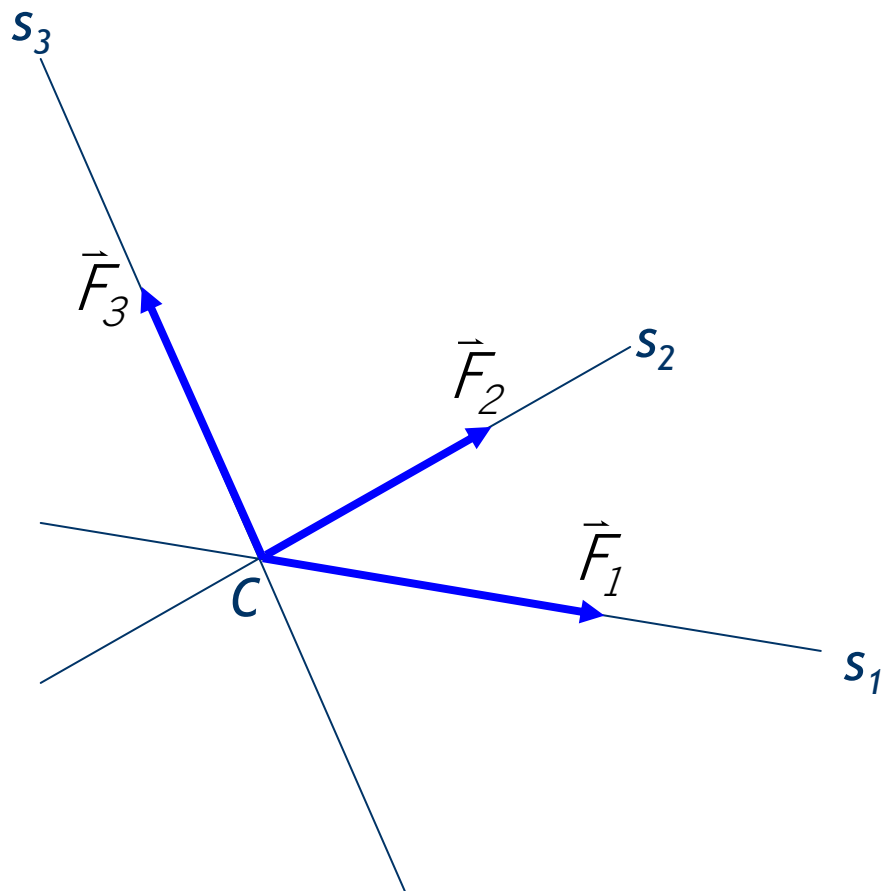
1.4.3 Poligon (mnogokotnik) sil

Je slika sil, kjer so sile vrisane po **smeri** in **velikosti** v določenem merilu sil (**m_F**).

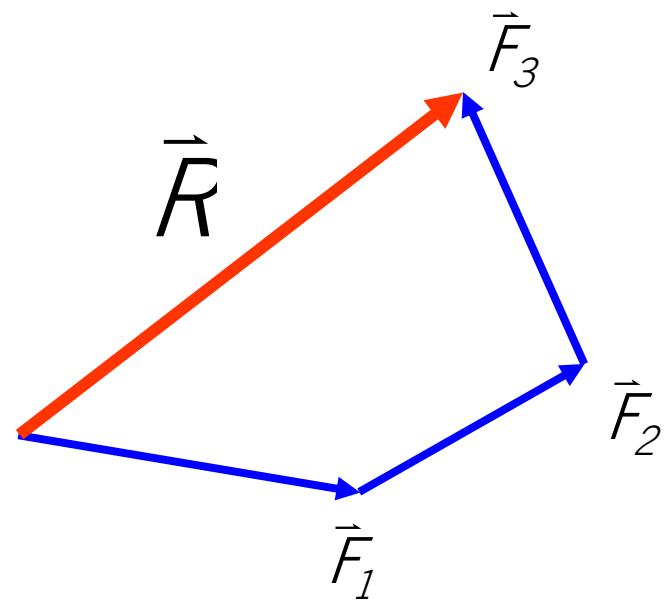
Dobimo ga tako, da h koncu poljubno izbrane prve sile vzporedno dodamo začetek naslednje sile, na konec te zopet začetek naslednje in postopek ponavljamo tako dolgo, da narišemo vse sile. V splošnem dobimo **odprt mnogokotnik sil**.

Zveznica od začetka prve do konca zadnje sile predstavlja **velikost rezultante sistema sil**.

Legopis sil

Poligon sil

1.4.4 Analitično določanje rezultante C.S.S.

Analitično je rezultanta c.s.s. določena z **vektorsko enačbo**

$$\vec{R} = \vec{F}_1 + \vec{F}_2 + \vec{F}_3 + \dots + \vec{F}_n = \sum_{i=1}^n \vec{F}_i$$

Dobljeno vektorsko enačbo lahko zapišemo s **skalarnimi** (**projekcijskimi**) enačbami za prostor in za ravnino.

Rezultanta c.s.s. v prostoru

- *Komponentna oblika:*

$$\vec{R} = \vec{R}_x + \vec{R}_y + \vec{R}_z = R_x \cdot \vec{i} + R_y \cdot \vec{j} + R_z \cdot \vec{k} = (R_x, R_y, R_z)$$

- *Posamezne komponentne :*

$$R_x = F_{1x} + F_{2x} + F_{3x} + \dots + F_{nx} = \sum_{i=1}^n F_{ix} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \alpha_i$$

$$R_y = F_{1y} + F_{2y} + F_{3y} + \dots + F_{ny} = \sum_{i=1}^n F_{iy} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \beta_i$$

$$R_z = F_{1z} + F_{2z} + F_{3z} + \dots + F_{nz} = \sum_{i=1}^n F_{iz} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \gamma_i$$

- *Velikost rezultante :*

$$R = |\vec{R}| = \sqrt{R_x^2 + R_y^2 + R_z^2}$$

Rezultanta c.s.s. v ravnini

- *Komponentna oblika:*

$$\vec{R} = \vec{R}_x + \vec{R}_y = R_x \cdot \vec{i} + R_y \cdot \vec{j} = (R_x, R_y)$$

- *Posamezne komponentne :*

$$R_x = F_{1x} + F_{2x} + F_{3x} + \dots + F_{nx} = \sum_{i=1}^n F_{ix} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \alpha_i$$
$$R_y = F_{1y} + F_{2y} + F_{3y} + \dots + F_{ny} = \sum_{i=1}^n F_{iy} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \sin \alpha_i$$

- *Velikost rezultante :*

$$R = \left| \vec{R} \right| = \sqrt{R_x^2 + R_y^2}$$

Smer rezultante določamo z *naklonskimi koti* proti koordinatnim osem:

- v prostoru:

$$\begin{aligned}\cos \alpha_R &= \frac{R_x}{R} \\ \cos \beta_R &= \frac{R_y}{R} \\ \cos \gamma_R &= \frac{R_z}{R}\end{aligned}$$

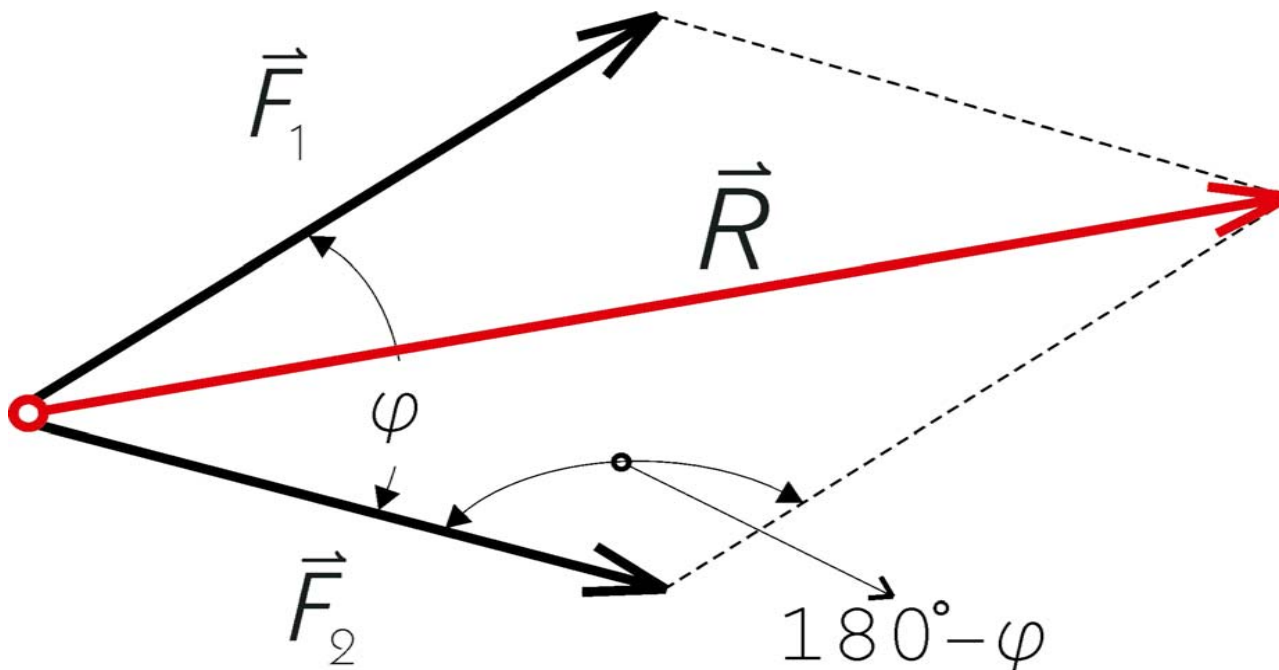
- v ravnini:

$$\operatorname{tg} \alpha_R = \frac{R_y}{R_x}$$

Zaradi preglednosti in natančnega računanja rezultante nekega c.s.s. je primerno uporabljati tabele, v katere vnašamo podatke po vrsti ter na koncu izračunamo željene komponente rezultante. V našem primeru je podana tabela za c.s.s. v ravnini, ki se jo da izdelati v programu **Excel**.

i	F_i	α_i	$\cos \alpha_i$	$\sin \alpha_i$	$F_i \cos \alpha_i$	$F_i \sin \alpha_i$
1	F_1	α_1	$\cos \alpha_1$	$\sin \alpha_1$	$F_1 \cos \alpha_1$	$F_1 \sin \alpha_1$
2	F_2	α_2	$\cos \alpha_2$	$\sin \alpha_2$	$F_2 \cos \alpha_2$	$F_2 \sin \alpha_2$
3	F_3	α_3	$\cos \alpha_3$	$\sin \alpha_3$	$F_3 \cos \alpha_3$	$F_3 \sin \alpha_3$
.	.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.	.
n	F_n	α_n	$\cos \alpha_n$	$\sin \alpha_n$	$F_n \cos \alpha_n$	$F_n \sin \alpha_n$
					$R_x = \sum_{i=1}^n F_i \cos \alpha_i$	$R_y = \sum_{i=1}^n F_i \sin \alpha_i$

V primeru, ko poznamo samo dve sili in kot med njima (φ), lahko njuno rezultanto izračunamo s pomočjo **kosinusovega izreka**:

$$R = \sqrt{F_1^2 + F_2^2 + 2 \cdot F_1 \cdot F_2 \cdot \cos \varphi}$$

1.4.5 Ravnotežje centralnega sistema sil

Pogoj za **ravnotežje centralnega sistema sil** izhaja iz **prvega Newtonovega zakona**, ki pravi, da mora biti za mirovanje oz. za premoenakomerno gibanje točkastega telesa rezultanta vseh sil na njem nična:

$$\vec{R} = \vec{F}_1 + \vec{F}_2 + \dots + \vec{F}_n = \sum_{i=1}^n \vec{F}_i = 0$$

Dobljena vektorska enačba velja za prostor in za ravnino in jo imenujemo **RAVNOTEŽNI POGOJ**.

1.4.6 Ravnotežne enačbe c.s.s. v prostoru

Ravnotežni pogoj c.s.s. v prostoru opišemo s tremi skalarnimi enačbami:

$$\vec{R} = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} R_x = \sum_{i=1}^n F_{ix} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \alpha_i = 0 \\ R_y = \sum_{i=1}^n F_{iy} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \beta_i = 0 \\ R_z = \sum_{i=1}^n F_{iz} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \gamma_i = 0 \end{cases}$$

So tri linearne enačbe, s katerimi določimo tri neznanke, ki pogojujejo ravnotežje točkastega telesa v prostoru.

1.4.7 Ravnotežni enačbi c.s.s. v ravnini

Ravnotežni pogoj c.s.s. v ravnini opišemo z dvema skalarnima enačbama:

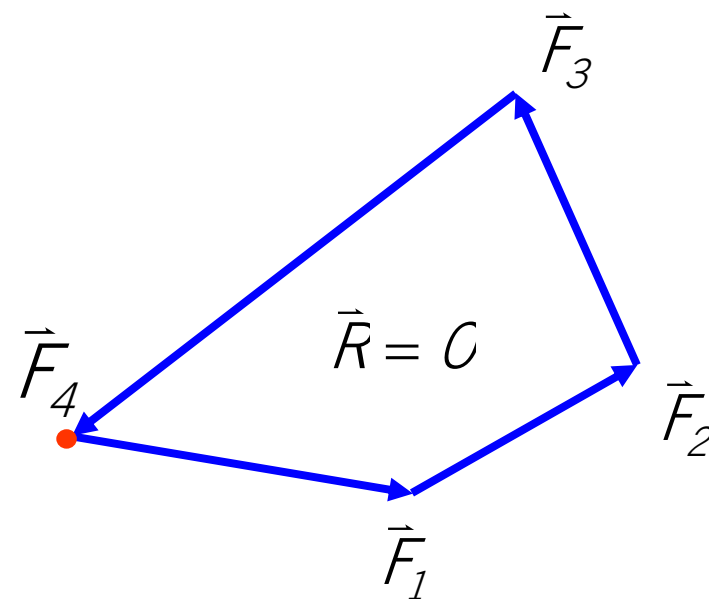
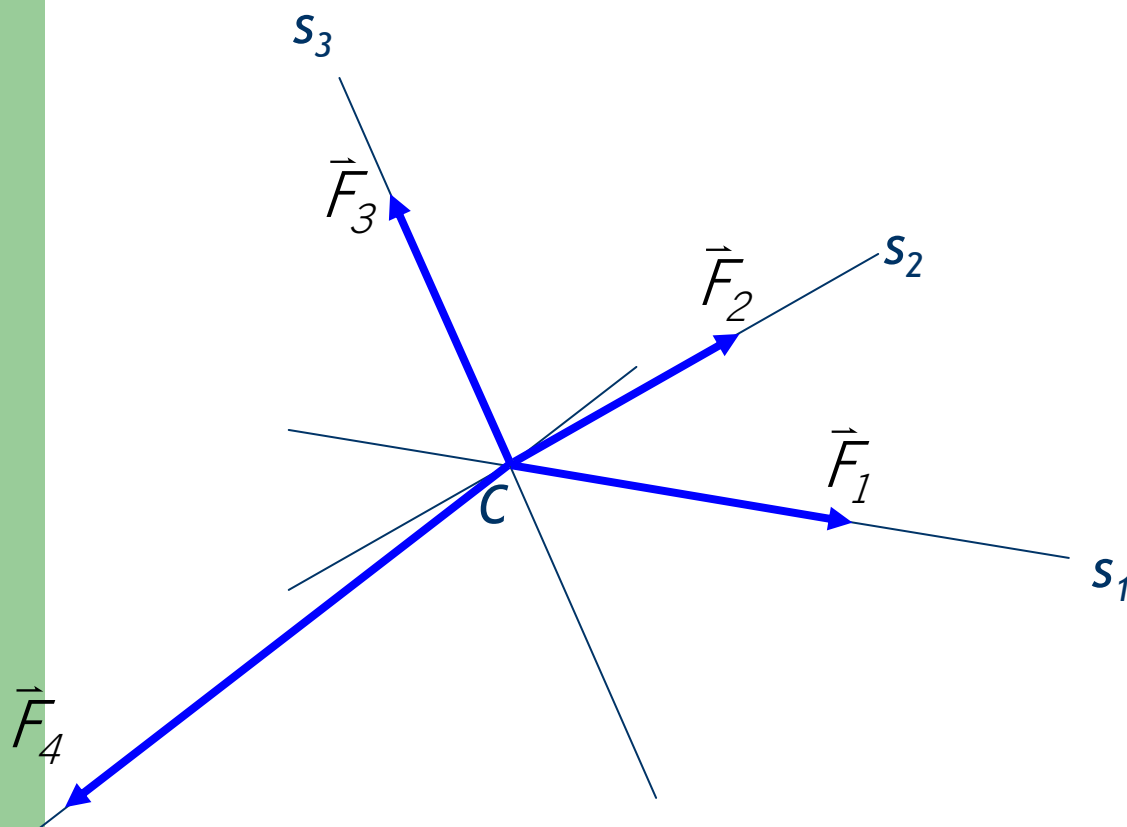
$$\vec{R} = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} R_x = \sum_{i=1}^n F_{ix} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \cos \alpha_i = 0 \\ R_y = \sum_{i=1}^n F_{iy} = \sum_{i=1}^n F_i \cdot \sin \alpha_i = 0 \end{cases}$$

Sta dve linearni enačbi, s katerima določimo dve neznanki, ki pogojujeta ravnotežje točkastega telesa v ravnini.

Ravnotežna pogoja c.s.s. v prostoru oziroma na ravnini si lahko tudi geometrijsko predstavimo. Rezultanto c.s.s. geometrijsko iščemo s poligonom sil. Če je poligon sil **sklenjen (zaprt)** lik, je rezultanta sistema nična, saj se stikata začetek prve in konec zadnje sile.

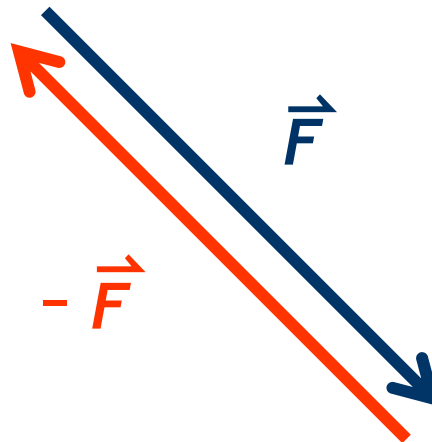
Legopis sil

Poligon sil

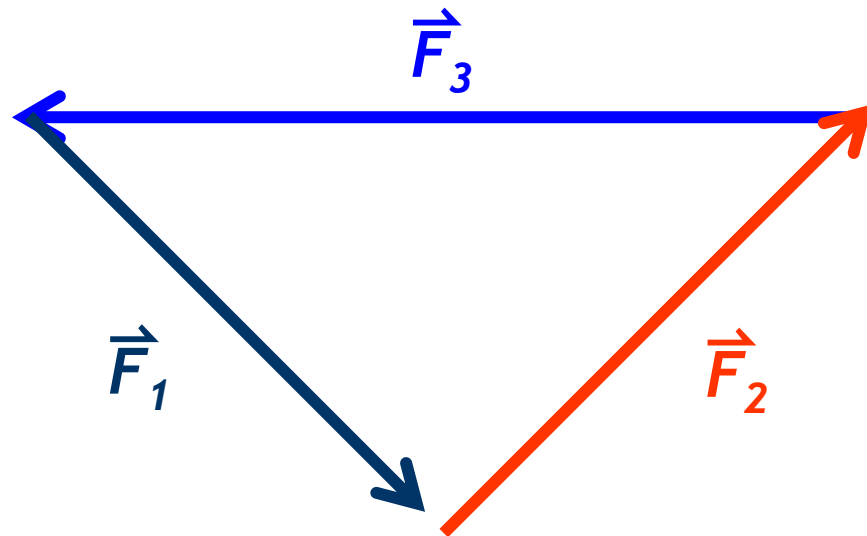
1.4.8 Posebni primeri ravnotežja c.s.s. v ravnini

- Ravnotežje dveh sil

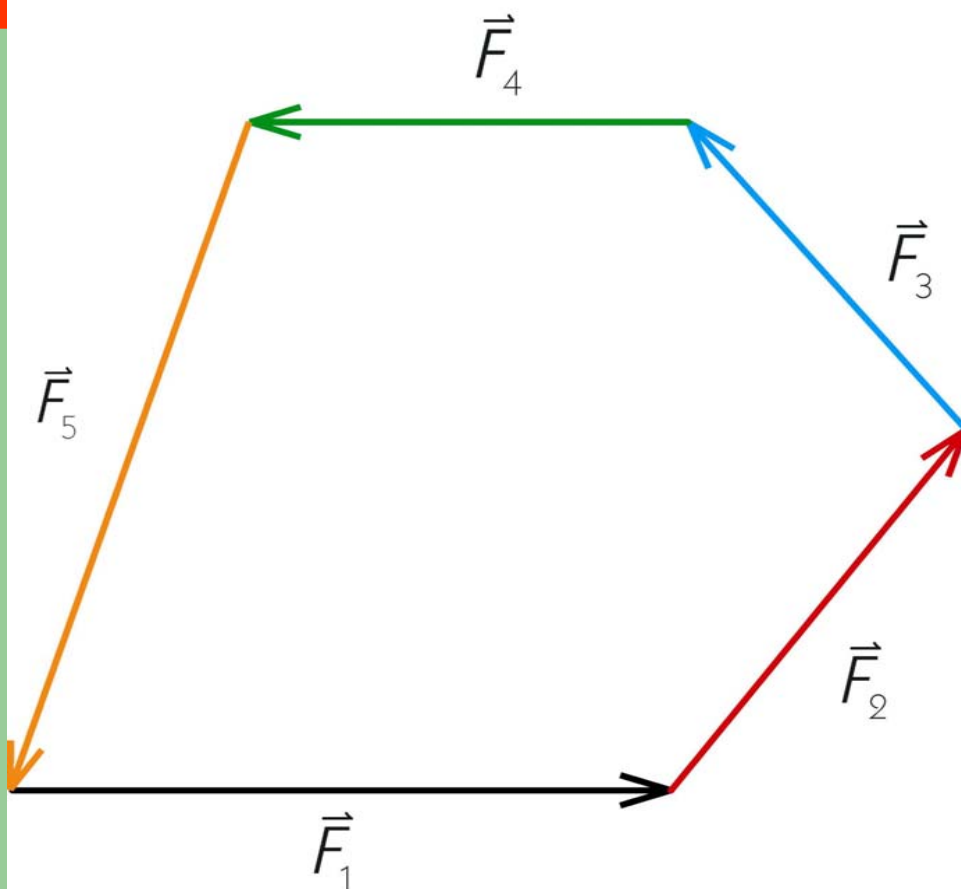
*Dve sili sta v ravnotežju natanko takrat, kadar sta **enako veliki** in **nasprotno usmerjeni**.*

- Ravnotežje treh sil

Tri sile so v ravnotežju natanko takrat, kadar je **trikotnik sil sklenjen**.

- Ravnotežje štirih in več sil

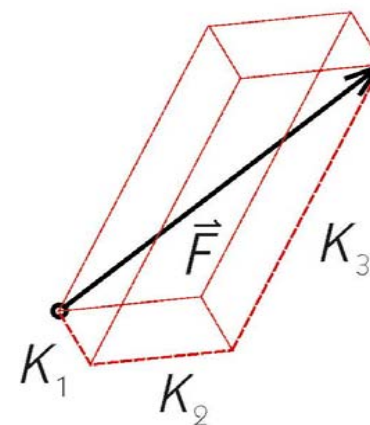
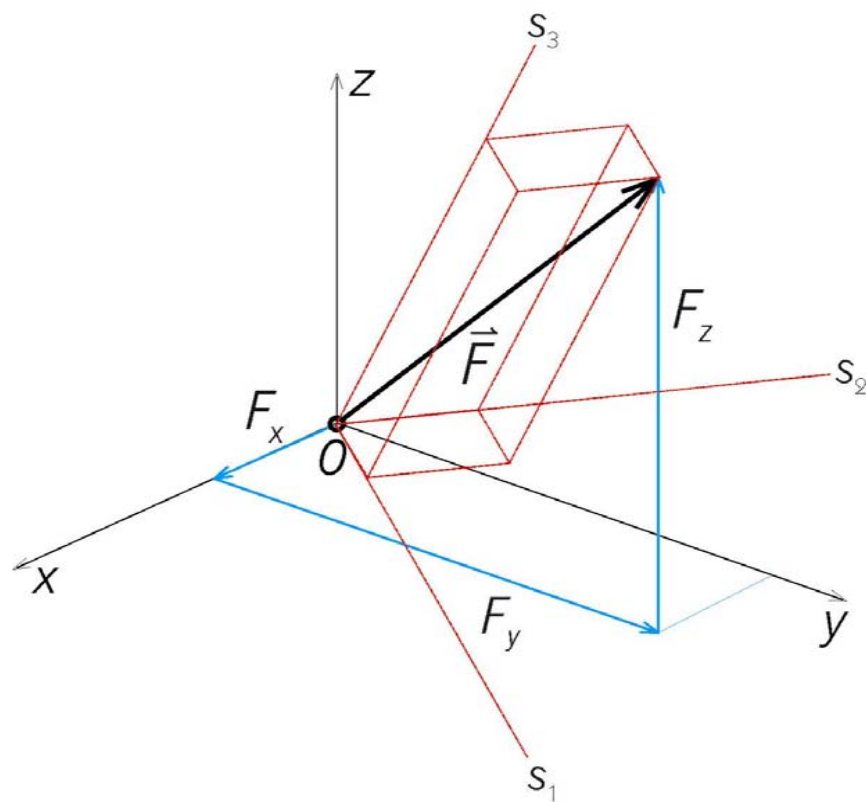
Štiri in več sil je v ravnotežju, ko je mnogokotnik sil sklenjen.

1.4.9 Razstavljanje sile na komponente

Silo razstavimo tako, da jo **nadomestimo z več silami**, ki jih imenujemo **komponente**, katerih skupni učinek je enak **prvotni sili**. Razstavljanje sile je nasprotna operacija sestavljanju sil (seštevanju sil in iskanju rezultante).

V centralnem sistemu sil lahko podano silo enolično v prostoru razstavimo na **tri komponente v smereh treh premic, ki ne leže v isti ravnini**. Na ravnini lahko silo enolično razstavimo na **dve komponenti v smereh dveh nevzporednih premic**, ki skupaj z dano silo tvorita to ravnino.

- Razstavljanje sile na tri komponente v prostoru (grafično)

- Razstavljanje sile na tri komponente v prostoru (analitično)

Podano: $\vec{F} = (F_x, F_y, F_z)$; s_1, s_2, s_3 , $\vec{n}_i = (\cos \alpha_i, \cos \beta_i, \cos \gamma_i)$, $i = 1, 2, 3$

Iščemo: $\vec{F} = (K_1, K_2, K_3)$

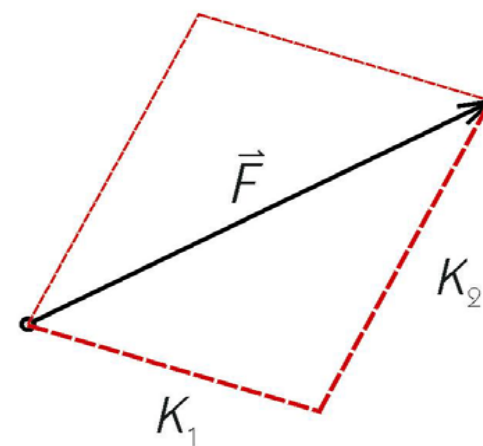
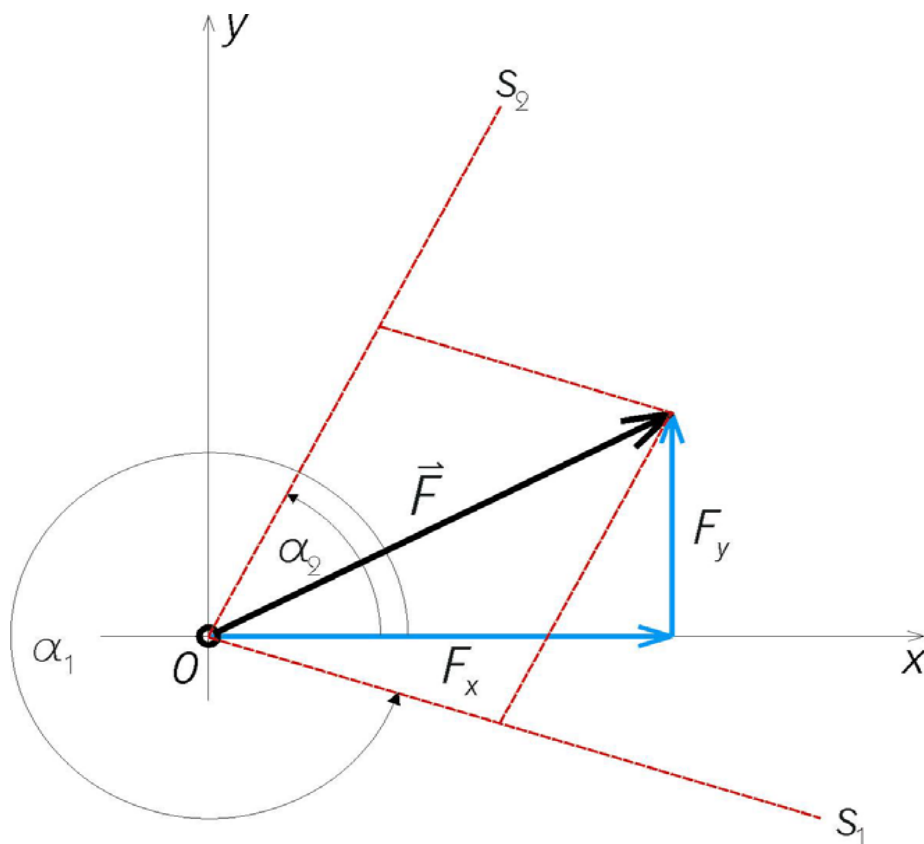
Po vstavljanju in urejanju podatkov dobimo sistem treh linearnih enačb oblike:

$$K_1 \cdot \cos \alpha_1 + K_2 \cdot \cos \alpha_2 + K_3 \cdot \cos \alpha_3 = F_x$$

$$K_1 \cdot \cos \beta_1 + K_2 \cdot \cos \beta_2 + K_3 \cdot \cos \beta_3 = F_y$$

$$K_1 \cdot \cos \gamma_1 + K_2 \cdot \cos \gamma_2 + K_3 \cdot \cos \gamma_3 = F_z$$

- Razstavljanje sile na dve komponenti v ravnini (grafično)

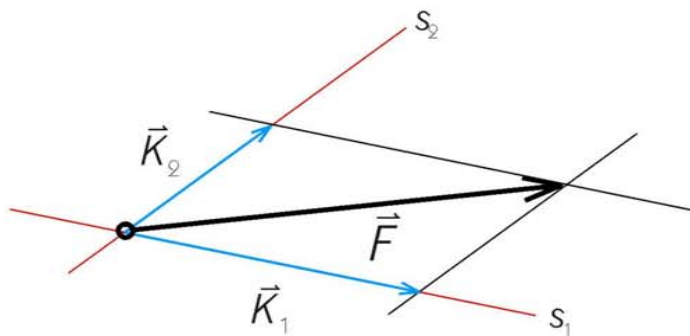

- Razstavljanje sile na dve komponenti v ravnini (grafično) 2

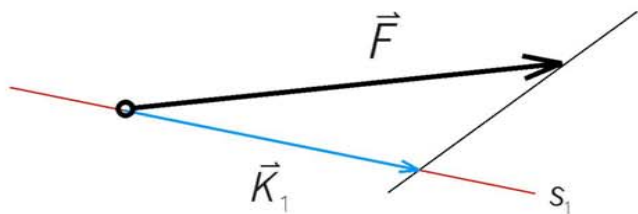
Na osnovi *trikotniškega* oziroma *paralelogramskega* pravila lahko podano silo razstavimo na dve komponenti, katerih smernici oklepata kot $0^\circ < \alpha_{12} < 180^\circ$. Pri tem so lahko podani naslednji podatki:

- *smernici delovanja obeh komponent*
- *velikosti obeh komponent*
- *velikost, smernica in usmerjenost ene komponente*
- *velikost ene in smernica druge komponente.*

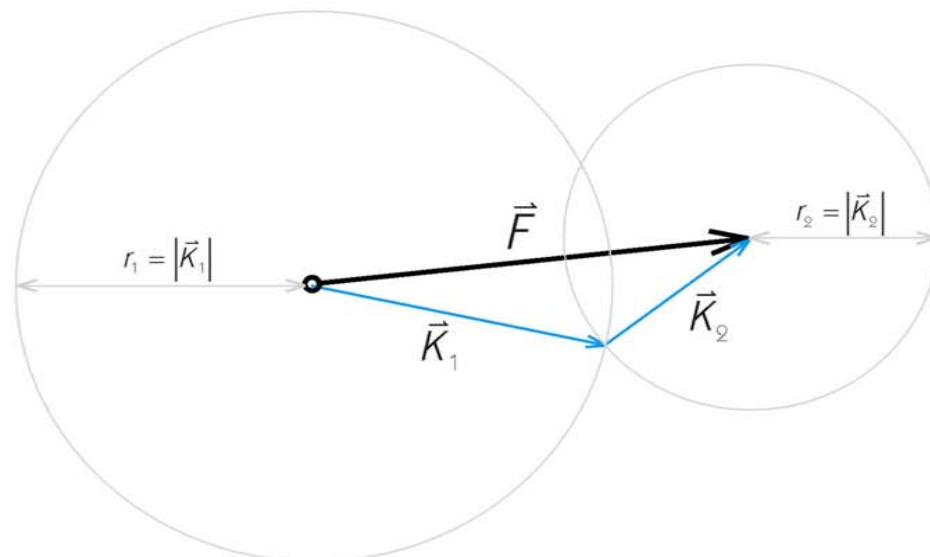
smernici delovanja obeh komponent

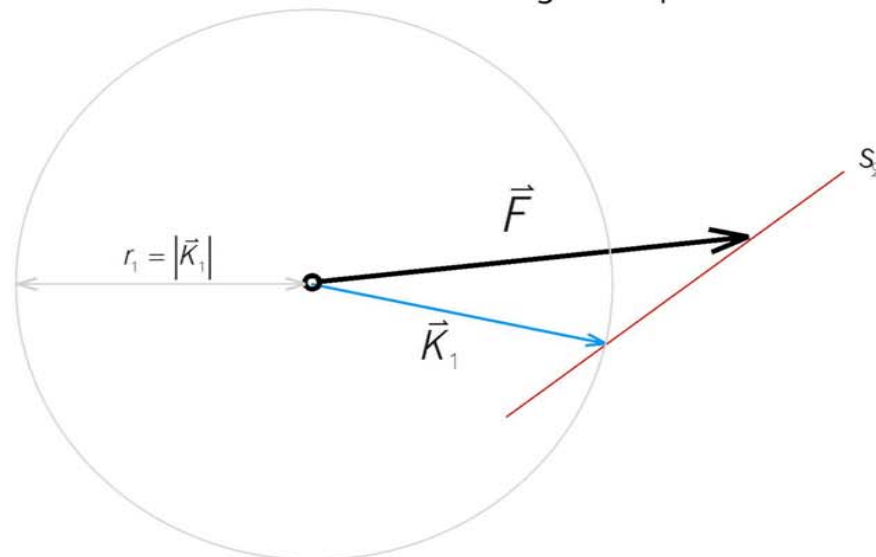
velikost, smernica in usmerjenost ene komponente

velikosti obeh komponent

velikost ene in smernica druge komponente

- Razstavljanje sile na dve komponenti v ravnini (analitično)

Podano: $\vec{F} = (F_x, F_y)$; s_1, s_2 , $\vec{n}_i = (\cos \alpha_i, \sin \alpha_i)$, $i = 1, 2$

Iščemo: $\vec{F} = (K_1, K_2)$

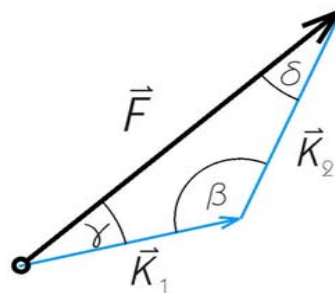
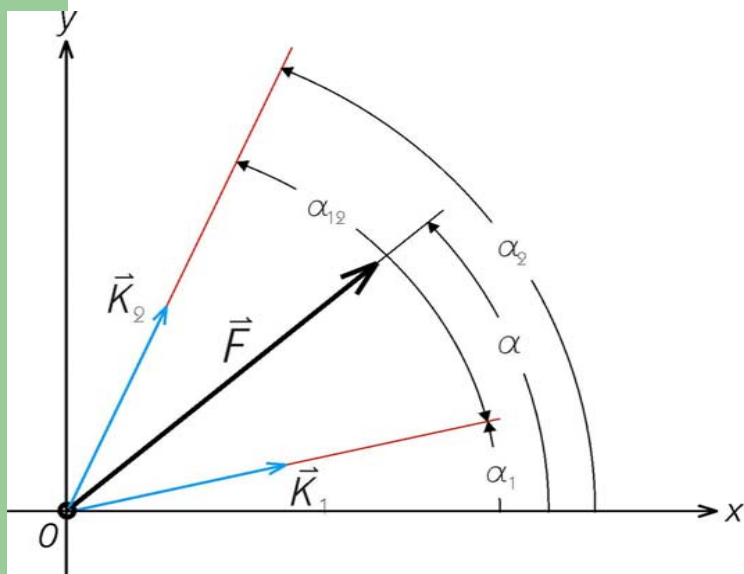
Po vstavljanju in urejanju podatkov dobimo **sistem dveh linearnih enačb** oblike:

$$K_1 \cdot \cos \alpha_1 + K_2 \cdot \cos \alpha_2 = F_x$$

$$K_1 \cdot \sin \alpha_1 + K_2 \cdot \sin \alpha_2 = F_y$$

- Razstavljanje sile na dve komponenti v ravnini (analitično) 2

Prej omenjeno analitično pravilo razstavljanja sile na dve komponenti v ravnini je **pravilo projekcij**. Poleg tega lahko silo razstavimo s pomočjo **sinusovega izreka**:

$$\beta = 180^\circ - (\alpha_2 - \alpha_1)$$

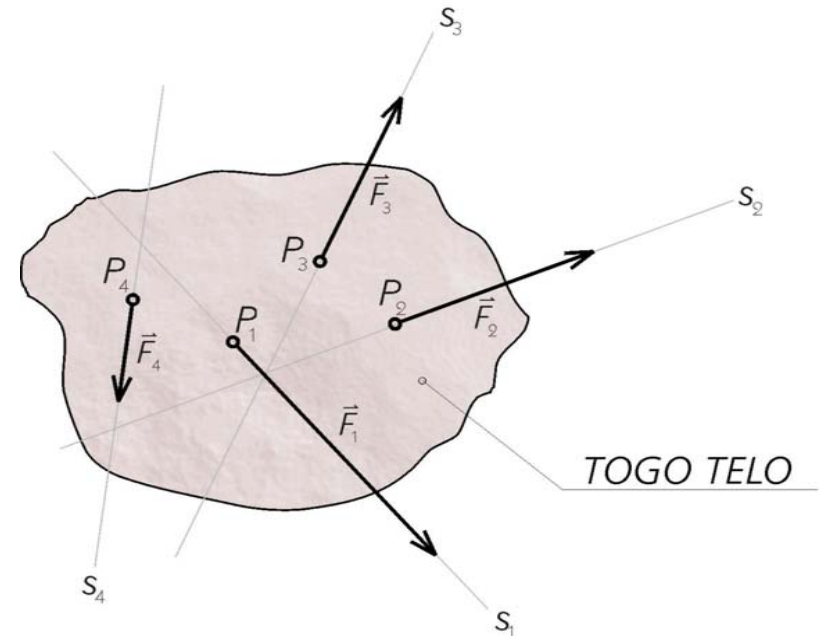
$$\gamma = \alpha - \alpha_1$$

$$\delta = \alpha_2 - \alpha$$

$$\frac{F}{\sin \beta} = \frac{K_1}{\sin \delta} = \frac{K_2}{\sin \gamma}$$

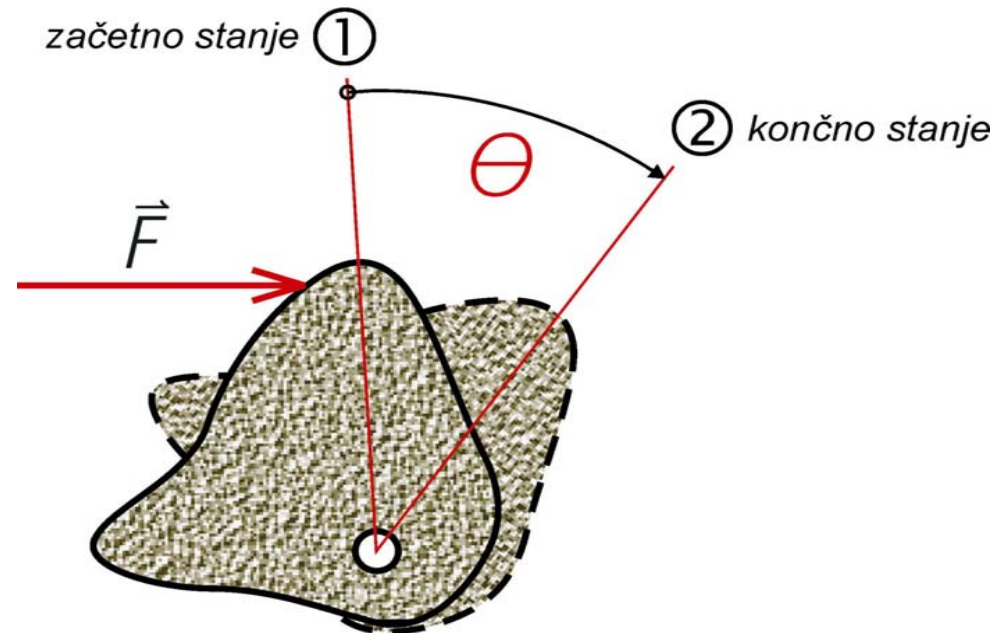
1.5 Splošni sistem sil

Splošni sistem sil opredelimo kot množico sil, katerih smernice se med seboj **ne sekajo v eni sami točki**, ampak delujejo sile na togo telo na smernicah z **različnimi prijemališči**.

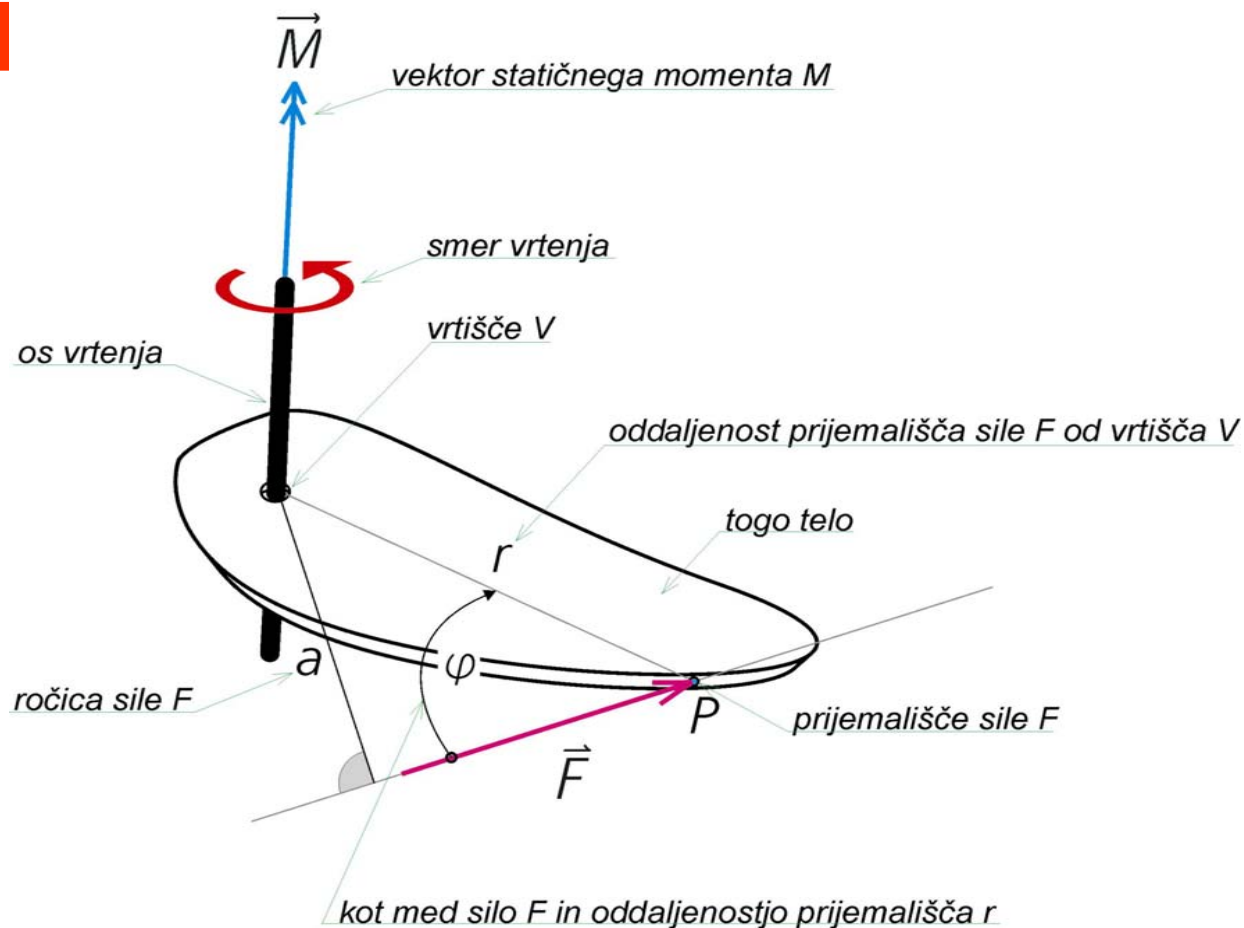

1.5.1 Statični moment sile

Učinek delovanja sile na togo telo, ki je **vrtljivo vpeto** v neki točki, nam ponazarja **vrtenje** ali **rotacija** tega telesa okrog dane točke. Jakost rotacije merimo s **statičnim momentom sile**.

1.5.2 Elementi statičnega momenta

Statični moment sile je **vektorska veličina** in je definiran z **vektorskim produktom krajevnega vektorja prijemališča sile $\underline{r}$ in sile $\underline{F}$** :

$$\vec{M} = \vec{r} \times \vec{F} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ x & y & z \\ F_x & F_y & F_z \end{vmatrix} = (yF_z - zF_y)\vec{i} - (xF_z - zF_x)\vec{j} + (xF_y - yF_x)\vec{k}$$

$$M_x = yF_z - zF_y \quad ; \quad M_y = zF_x - xF_z \quad ; \quad M_z = xF_y - yF_x$$

$$\vec{M} = (M_x, M_y, M_z)$$

Njegova **velikost znaša**:

$$|\vec{M}| = M = |\vec{r}| \cdot |\vec{F}| \cdot \sin \varphi$$

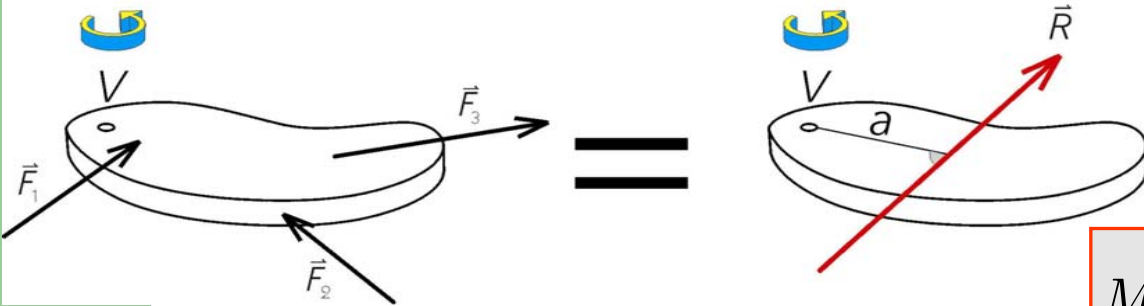
Ker velja : $a = r \cdot \sin \varphi$ dobimo :

$$M = F \cdot a$$

1.5.3 Statični moment več sil in njihove rezultante

Za statični moment več sil in njihove rezultante velja **VARIGNONOV IZREK**, ki pravi:

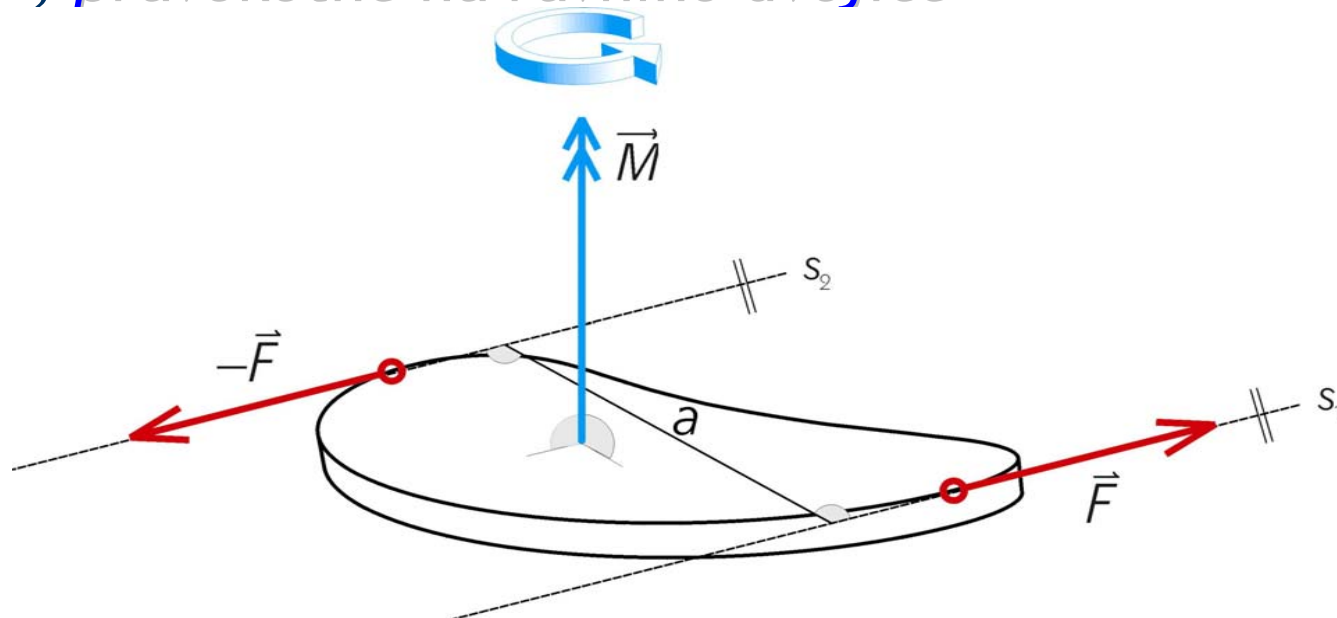
Moment rezultante glede na neko točko je enak vsoti momentov posameznih komponent glede na isto točko.

$$M_R = \sum_{i=1}^n M_{F_i} = M_{F_1} + M_{F_2} + \dots + M_{F_n}$$
$$M_R = R \cdot a \quad ; \quad M_{F_i} = F_i \cdot a_i$$

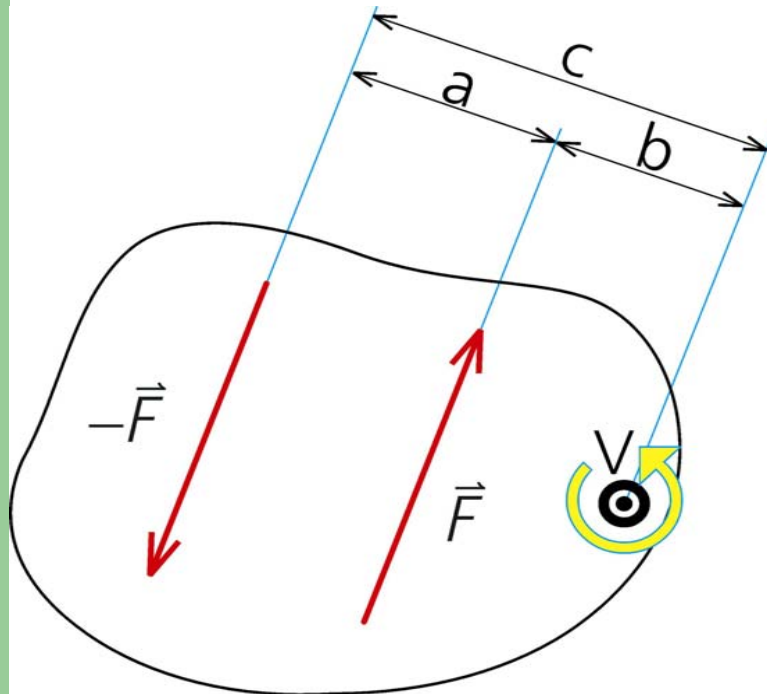
1.5.4 Dvojica sil

Dve enako veliki in nasprotno usmerjeni sili, delujoči na vzporednih smernicah, imenujemo **dvojica sil**. Dvojica sil ima **nično rezultanto**, na togem telesu pa povzroča **učinek rotacije** okrog osi, **pravokotne na ravnino dvojice**.

1.5.5 Moment dvojice sil

$$M_V = \sum_i F_i \cdot a_i = -F \cdot b + F \cdot c = (c - b) \cdot F = F \cdot a$$

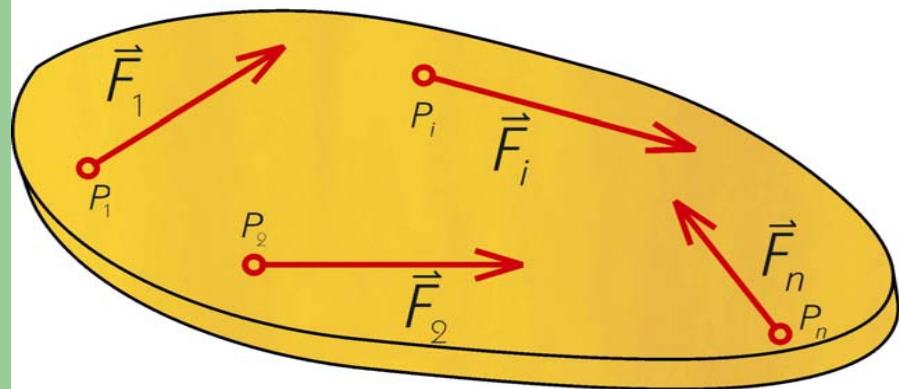
Moment dvojice sil je enak produktu sile F in medsebojne pravokotne razdalje a med silama.

Ni odvisen od lege momentne točke (vrlišča V) in je za dano dvojico stalen.

1.5.6 Rezultanta in rezultirajoči moment splošnega sistema sil

Splošni sistem sil v ravnini (komplanarni sistem)

Model ravnine s
komplanarnim sistemom sil

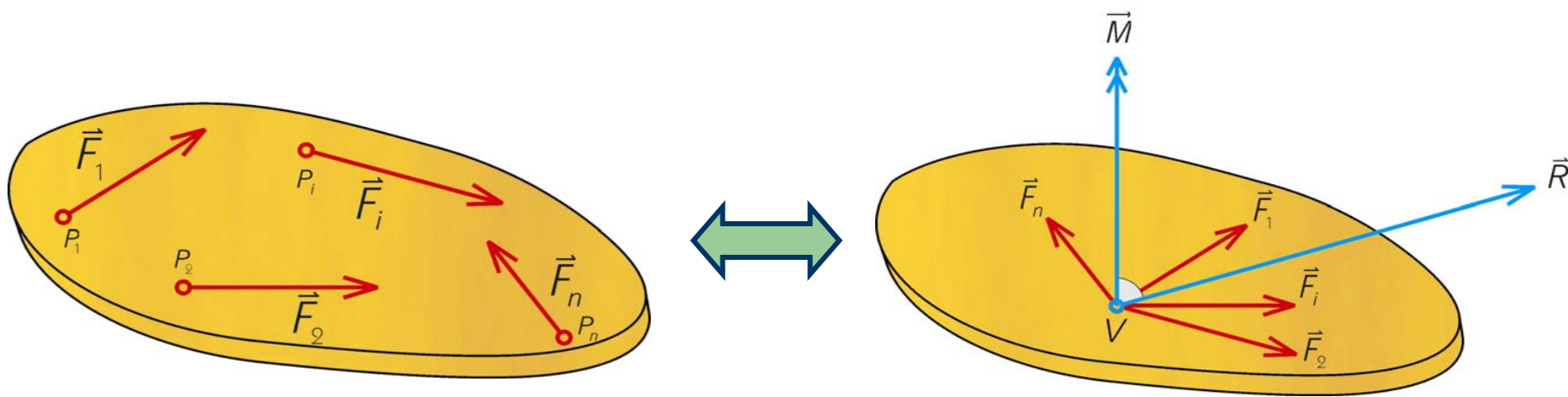
Splošni sistem sil v ravnini tvorijo sile, *ki delujejo v tej ravnini* in mu pravimo *komplanarni sistem*.

Komplanarni sistem sil temelji na osnovnih aksiomih statike, zato predpostavimo, da je dana ravnina *togo ali del togega telesa*.

Izračun *rezultante* in *momenta sil* komplanarnega sistema temelji na že omenjenih pravilih.

Redukcijsko pravilo

Silo na togem telesu smemo prenesti v poljubno točko, če prenešeni sili dodamo moment dvojice, ki je enak momentu prvotne sile glede na redukcijsko točko. Statični vpliv sile po redukciji ostane nespremenljiv.

Po uporabi *redukcijskega pravila* na danem komplanarnem sistemu imajo vse sile skupno prijemališče (centralni sistem) in jih lahko nadomestimo z *rezultanto*:

$$R_x = \sum_{i=1}^n F_{ix} \quad , \quad R_y = \sum_{i=1}^n F_{iy}$$
$$R = \sqrt{R_x^2 + R_y^2}$$

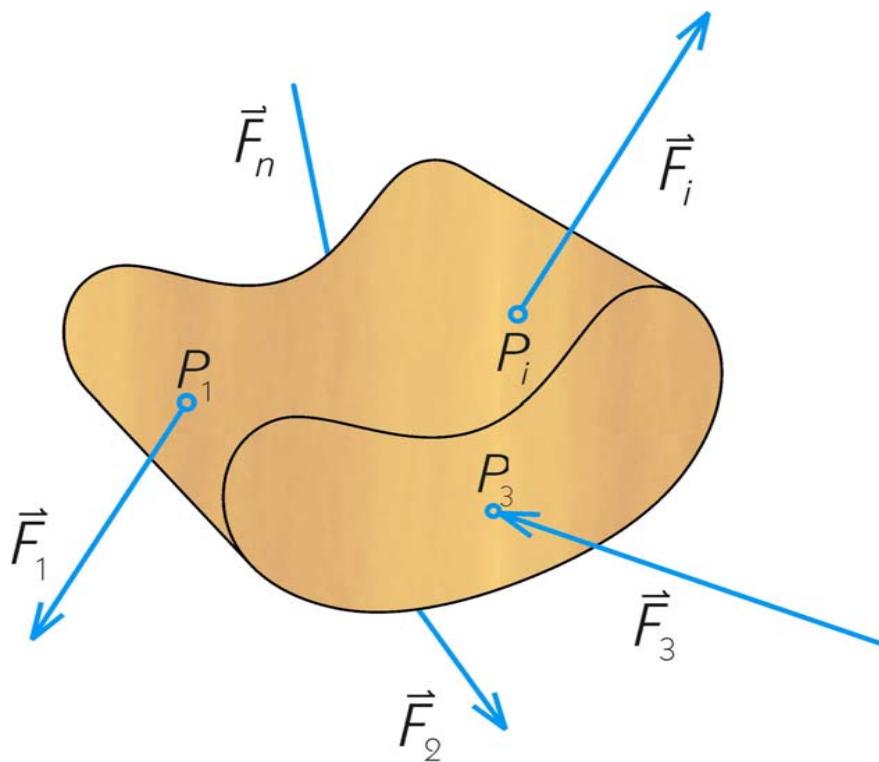
Podobno sestavimo vse momente posameznih sil v *rezultirajoči moment*:

$$M_V = \sum_{i=1}^n F_i \cdot a_i = \sum_{i=1}^n (x_i \cdot F_{iy} - y_i \cdot F_{xi})$$

Lega in smer rezultante je določena z enačbama:

$$a = \frac{M_V}{R} \quad , \quad \operatorname{tg} \alpha_R = \left| \frac{R_y}{R_x} \right|$$

Splošni sistem sil v prostoru

Splošni sistem sil v prostoru sestavljajo sile, ki ne leže v eni sami ravnini.

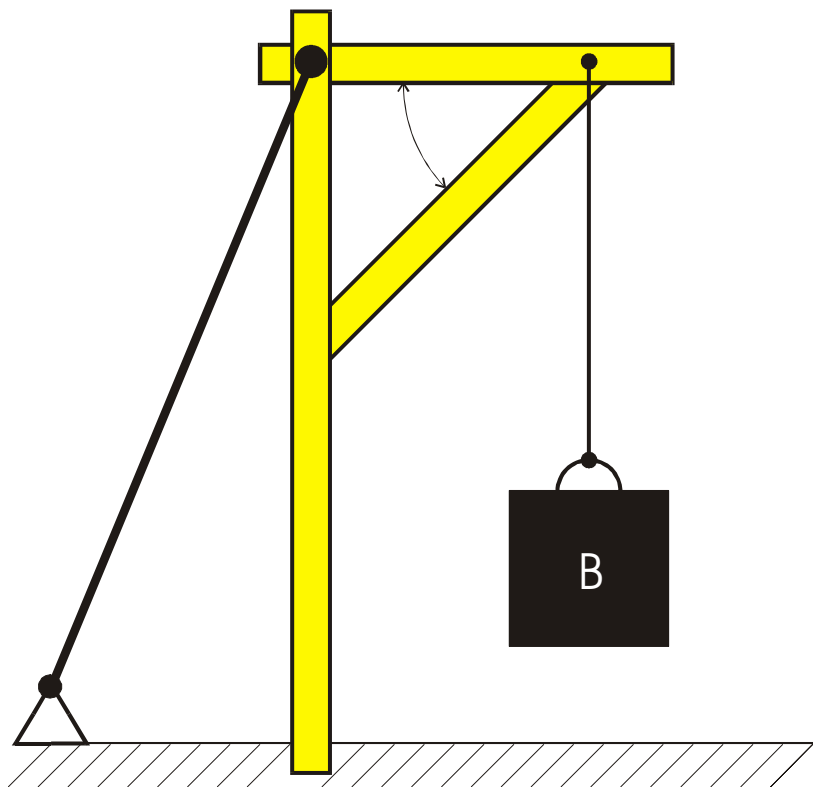
Takšen sistem sil nam tudi nazorno prikaže gibanje togega telesa v prostoru:

- translacijo (rezultanta) in
- rotacijo (statični moment).

Vaja 1:

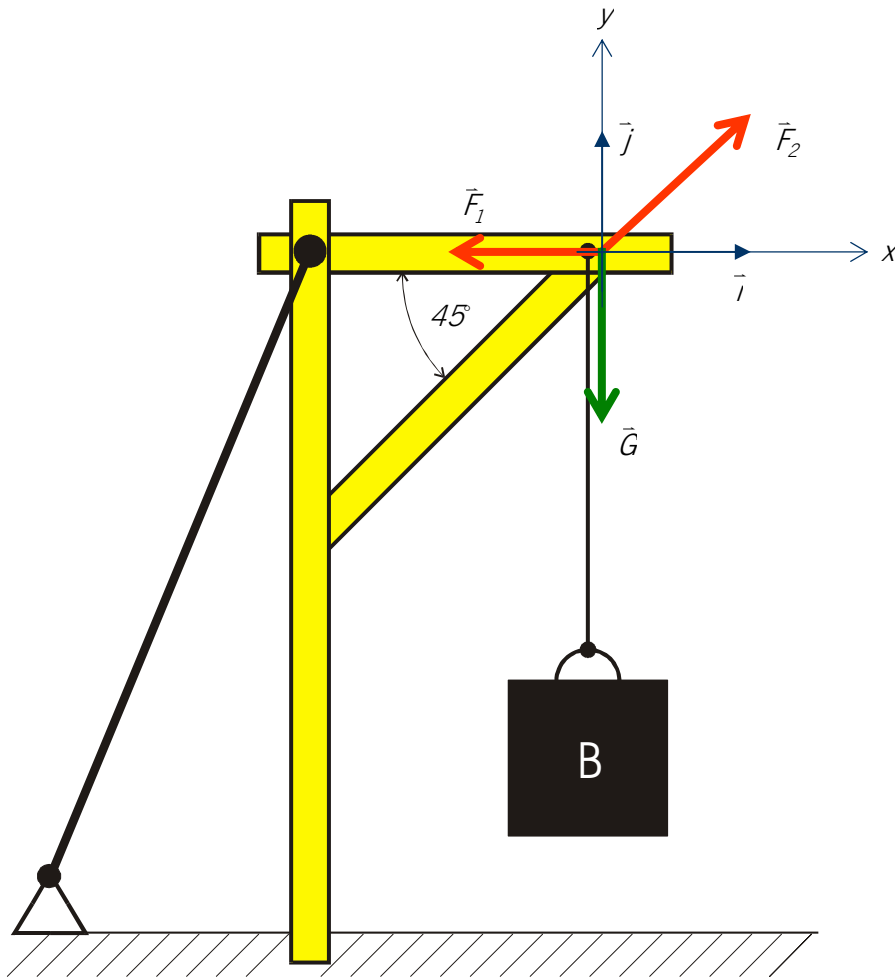
Določi sili v veznih palicah, kateri nosita breme B tako, da bo sistem v ravnotežju!

Masa bremena je 100 kilogramov.

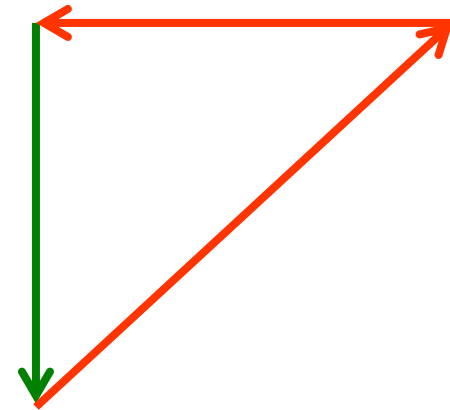

Grafična rešitev

Legopis sil

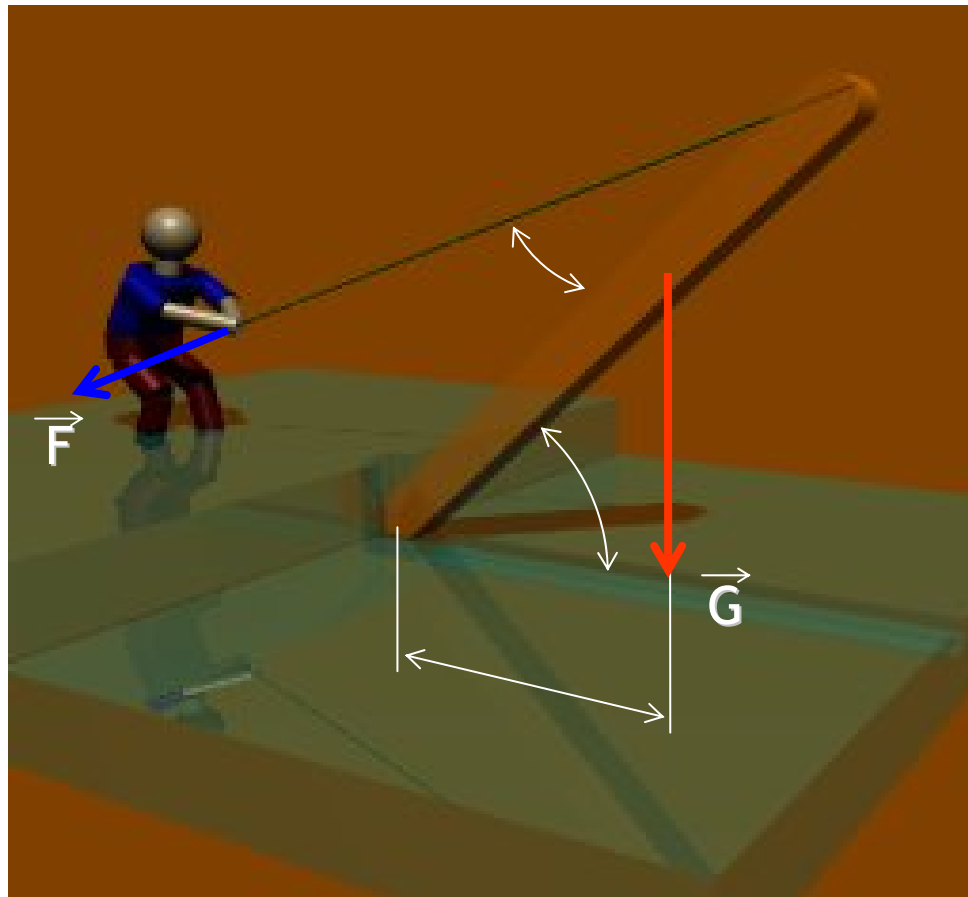
Poligon sil

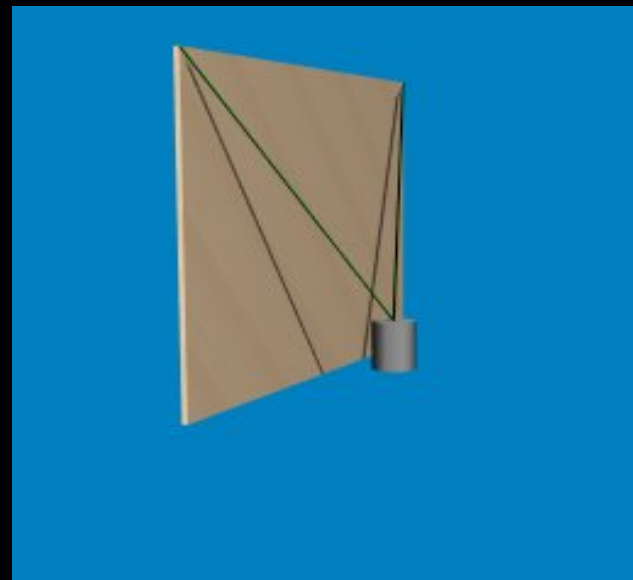
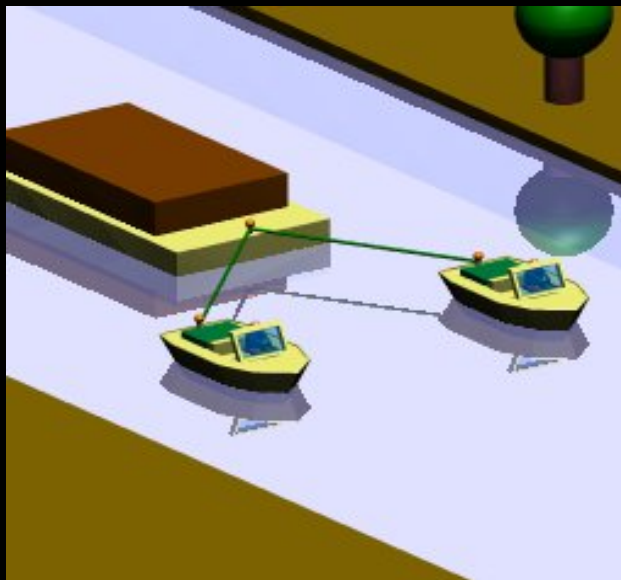
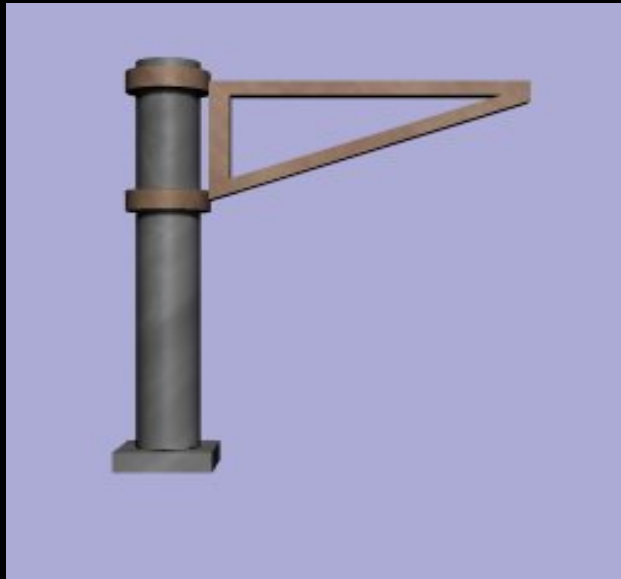
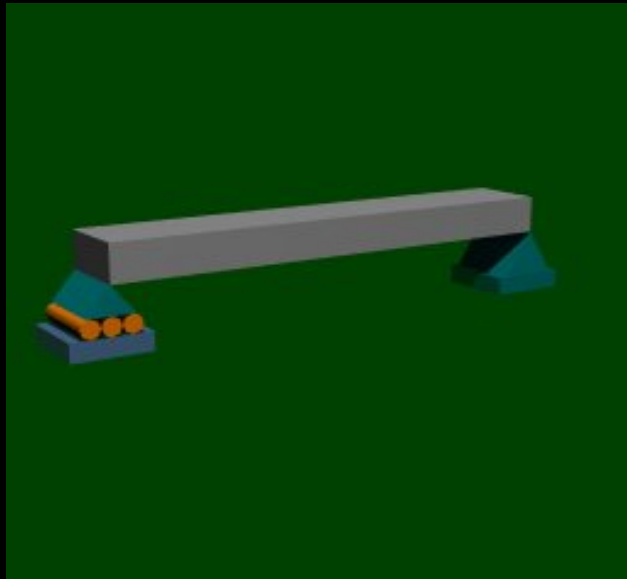

Vaja 2:

Določi silo in naklonski kot vrvi, pod katerim mora mož na sliki držati gredo, Da bo ta mirovala.

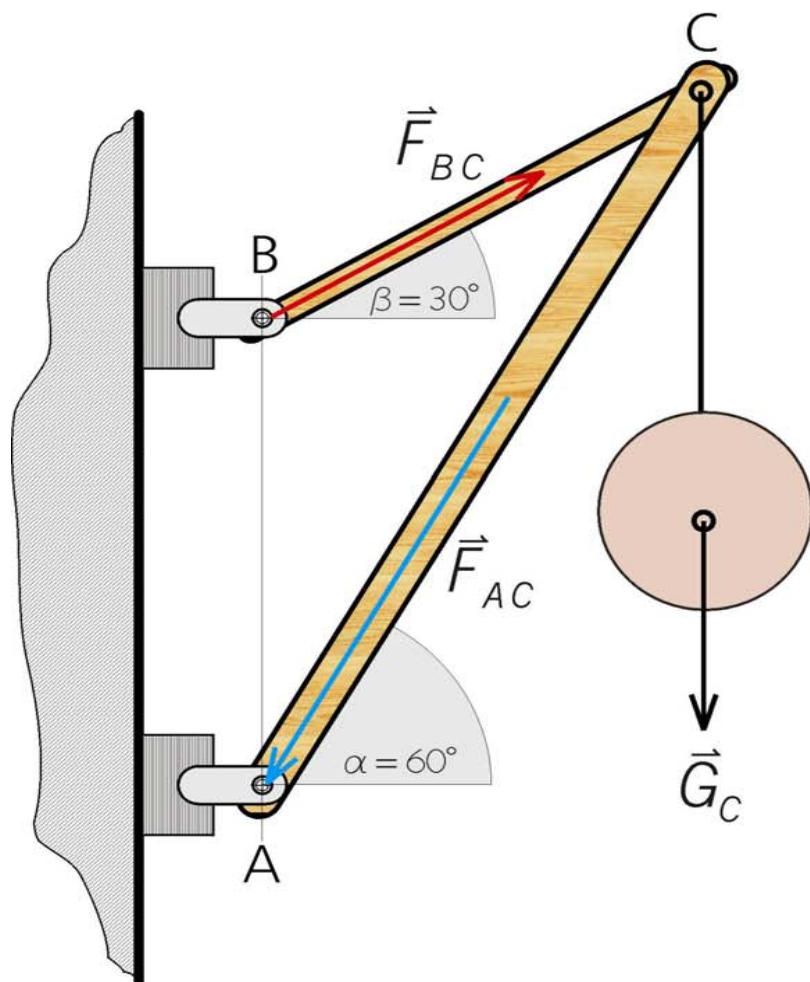
Masa bremena je 100 kilogramov.

LEGOPIS SIL

MNOGOKOTNIK SIL

